

XVIII.

Blasonování.

Erb se blasonuje, vypisuje-li se dle pravidel heraldických. Vypsání erbu budiž stručné a jasné, aby málo slovy úplným se stalo. Nezbytná jest k tomu známost heraldického názvosloví a neobejdeme se také bez určitého pořádku, jaký zachovati máme popisující štít, jak co do tvaru tak co do polohy jeho polí, popisující jeho barvy a erbovní znamení, též potřebné jest vypsati helm s klenotem a barvami i přikryvadla s korunkami hodností a konečně nesmí se při vypsání též zapomenouti na řády a odznaky hodností, na štítonoše, hesla, korouhve a pláště erbovní nebo pavillony. Všechny jmenované části erbu úplného vylíčí se tak, aby na mysl jasný utvořil se obraz jeho, jenžby mohl dle potřeby hned nakreslen býti. Věcí zbytečných samo sebou srozumitelných vypisovatel štítu vynechává, jako když mluví o štítu tříkráte nadél červeně a bíle rozděleném, neřekne zvláště: s červenou barvou napřed na počátku, poněvadž barva v pravo vždy první se opovídá. Také normální poloha znaků erbovních se zvláště nevytýká, aby se na př. mluvilo o lvu s ústy rozžavenými a vzpiatém orlu s rozkřídlenýma křídly, aniž se praví otevřený šlechtický turnýrský helm na způsob modré ocele malovaný, nýbrž dí se jen: lev, orel, otevřený helm.

Nebude nevhod, než přejdeme k blasonování podrobnému jednotlivých štítů, ukázati na příkladech, jakým způsobem předkové naši po této stránce heraldiky si vedli a štíty své blasonovali. Jazykem tak se dělo za nejstarších dob latinským a my podáme hned překlad český nejstaršího z r. 1326 posud známého popisu pečeti Vítka ze Švabenic z roku 1311. Jádrem pečeti jest okrouhlé čili kulaté mající na okraji čáru kulatou, pod ní pak jinou podobnou čáru. Mezi čarami jest v nejhořejší části pečeti křížek, za ním pak následují veliké písmeny: S. Witigonis de Swabenicz domini de Herrman (Heřmanic). Ve vnitřní čáře jest dole štít se čtyřmi střelami od sebe postavenými; na levém rohu štítu jest přilba s dvěma kytkami v pravo a v levo s dvěma křídly o šesti rozpiatých perích; ze spodní části přilby visely řemeny čili připínadla.

2. Berty Švabenické: Jádrem pečeti jest kulaté, má po obvodu dvě kruhové čáry, vnější a vnitřní. Mezi nimi jest v hořejší části křížek a tyto

velké písmeny: S. dominae Bertae domini Vitkonis de Svabenciz. Ve vnitřním kruhu jest štít se čtverhrannými vypuklými body a se čtyřmi střelami.

3. Pečeť Jana ze Švabenciz ve všem pečeti Vítkově podobná kromě opisu, jenž se četl takto: S. Johannis de Swabenciz. (Pam. arch. VII. 440, 441.)

Za Karla IV. vzala svůj počátek též nobilitace erbovními listy, kterých pohřbchu před Ferdinandem I. příliš málo se zachovalo, abychom vývoj heraldiky české z nich seznati mohli. Tak dal Dětrichovi z Pordic Karel IV. r. 1360 erb vymřelých pánů z Leuchtemberka, totiž páva s rozčepejeným ocasem v bílém poli, jakož i právo míti 50 manův, povýšiv jej zároveň do stavu panského koruny české. Podobně král Václav služebníka svého Jiřího z Roztok do stavu panského povýšil, při čemž také erb jeho dopodrobna popisuje: in albo clipeo, banderio similiter albo, dum necessitas id exegerit, cornicem nigram, vulgariter vrana vel Ruhe dictam, in galea similiter cornicem nigram etc. gestare possitis, ut coopertorium galeae retro dependens sit de pellibus hermelinis et ipsis insigniis tu, heredes et successores tui, uti possitis in proeliis, torneamentis, hastiludiis et generaliter in omni exercitio militari. (Palacký, Formelb. I. 112—113.)

Abychom též německý příklad zlepšení erbu z kanceláře krále Václava IV uvedli, stůj zde Rappovi z Rosenhartu r. 1411 udělené právo: das er seine Erbwappen, als die von seinen Eltern und Vorfarn, an In redlich komen sind, mit ein Cron zyren und bessern muge, so Im das aller fuglichste sein wirdet und auch dieselben seine Erbwappen mit allen seinen Erben und nachkomen, mit derselben Cron, als sie hyerynen mit varben und strichen gemalt geczyret und unterscheid sind, zu schimpfe und zu ernste zu führen. Rapp měl na štítě stříbrném 3 červené růže se zlatým jádrem a jako klenot hlavu a krk kohouta stříbrného s přikryvadly stříbrnými a červenými. (Jahrb. des V. Adler II. 147.)

Dobu před válkami husitskými ukončíme popisem pečeti Buška z Eisenberka též ze Rvenice řečeného z roku 1400 jak následuje: Štít s helmicí a na téže helmici jako dvě křídla rozložená a na štítě tři květy (čti listy) na způsob trojlistu (Libri conf. lib. VI. 1390—1410 str. 33 popis chatrný a chybný).

Po císaři a králi Zikmundovi nám zůstaly též tři erbovní listy: jeden německý z roku 1420, druhý latinský z r. 1434 a třetí český 1437. První týká se erbu vymřelých pánů českých ze Starého Hyršteina. (Viz odd. VI.)

Druhým listem udělen služebníku Rožemberskému na Choustnici Petru Maksantovi za erb štít červené barvy a na něm štika ohnutá přirozené barvy své s hlavou v pravém a s ocasem v levém hořejším koutě štítu, nad zavřeným helmem s přikryvadlem červeným a modrým opakuje se na složených dvou křídlech červených znamení štítu (viz odd. VI.).

Třetím erbovním listem Zikmundovým jest nejstarší české vypsání erbu pocházející z r. 1437, kdy majestátem zvláštním od Zikmunda po-

výšeno město Tábor za město královské a jemu též erbovní znamení a pečeť zvláštní propůjčena, na kteréžto pečeti jest štít s polem zlatým a v tom poli dvě věže bílé, jedna z jednoho a druhá z druhého kraje štítu, mezi kterýmažto věžema jest brána s visutou mříží od vrchu té brány až do prostředka, nad kteréžto rymur od jedné až k druhé věži vztahuje se po prostředku. A nad věžmi již pověděnými jest orel černý o dvou hlavách, diademami vůkol hlav obklíčený, jenž obě věže křídly svými jest osáhl a na prsech téhož orla štítek zvláštní, kterýžto štrychy bílé a modré a na nich lva červeného od vrchu téhož štítka až dolův v sobě zavřel jest a osáhl, kteréhož předci naši knížata lucemburská požívali jsou i my požíváme, jakož v tomto listu táž pečeť řemeslem malířským jasněji a lépe vymalována jest a vypsána.«

Z téhož roku 1437 pochází také nejstarší zpráva česká o pohřebních místech nebo pohřbech, jaké v klášterech mívaly naše rodiny šlechtické s praporci nad hrobovými kameny visícími. Týká se tato zpráva dominikánského kláštera Plzeňského u sv. Ducha, jehož převor Matěj známo činí, že založení a pohřeb kláštera našeho jest toho rodu a těch pánův z Bělé a z Kuthštyna a jich mnoho leží u nás v našem klášteře a korúhev toho rodu páně Rackova z Bělé ta jest visela nad ním v kůře a v kaple toho rodu a jich předkův téhož erbu trůjí rohy na štítích jelení též černé v žlutém poli a pak štítův mnoho tu v kůře a v kaple toho rodu a jich předkův téhož erbu trůjí rohy na štítích jelení též černé v žlutém poli a na helmech jedny rohy černé . . . A podle té korúhve s rohy visela druhá korúhev se štrychy bílými a červenými toho rodu těch pánův z Litic a z Potštajna. (Pam. arch. X. 177, 178.)

Podobné vysvědčení dal převor Jakub kláštera dominikánského v Klatovech roku 1459 panu Přibíkovi z Klenové, že Klenovští páni mají svůj pohřeb v kostele jeho kláštera v kůru před velikým oltářem, jehož deska zdobena byla šachovnicí bílou a modrou v červeném poli jakožto znakem Klenovských. (Pap. o st. ryt.)

Kromě králů českých také císařové němečtí jako Bedřich IV. erby vladýkám a pánům českým zlepšovali, ba některým Čechům ve svých službách dokonce erb a šlechtictví propůjčovali. Seznamy a popisy jich najdou se v kap. VI.

R. 1475 obdaroval císař Bedřich IV. města Pražská erby císařskými, pamatuje na jich věrnou službu, kterouž sú jemu poslůžili. Starému městu Pražskému polepšil a přidal dva lvy, ani drží korunu císařskou; a Novému l. 1477 orla o dvě hlavú na štítu oděnce, korunu císařskou držícího (Čelakovský, Priv. Pražská 275, 286).

Obširnější zprávu o erbu Novoměstském podávají Letopisy české (III. 213—214) tuto. Léta téhož dne S. Jana Křtitele božieho, od ciesaře Fridricha křesťanského stalo se jest obdarování a přidání erbu novoměstského pražského: má býti štít červený a v něm dvě věže a brána se zdmi a to má zlaté býti, ale stíny stříbrné. Nad bránú na těch zdech

mezi těmi stíny oděnc má býti v rytířském odění a s mečem a štítem zlatým; a v tom štítu černý orel maje dvě hlavě s rozkřídlenými křídly; nad těmi věžemi helm, jehož fafrnochy mají ozdobeny býti barvů žlutú, červenú a bielú; a na tom helmú císařská koruna zlatá s oblúkem a svrchu na tom oblúku kříž kamením drahým ozdobený a s strany každé té koruny jeden černý orel o jedné hlavě jakoby vzletěti chtěl, jako císařskou korunu v svých nehtích drže.*

Z bouřlivých dob krále Jiřího nezůstal nám podrobný popis erbu kromě potvrzení erbu Kutnohorským od krále Václava propůjčeného z roku 1459, jehož rozum a obsah tento jest. Nad to potvrzujeme předřečeným měšťanům Hory Kutné erbu, kterýž šťastné paměti Václav předek náš jim dal, totižto štít, v jehožto polovici stojí orel císařský v poli svém, v druhé polovici lev království našeho, ale v prostředku císařská koruna, kteroužto lev i orel pravýma drží nohama, ale levýma nohama dva šlégle, jimiž skála stříbrná lomí se a měkčí, kteří zajisté císařské a královské komoře drahými kovy přísluhují, nebylo nehodné, ty císařskými a královskými erby poctíti. (Veselského Staré paměti kutnohorské str. 128). Erb tento z fresk chrámu sv. Barbory obkreslený spatřuje se ve Winterových Dějinách kroje v zemích českých na str. 232, jen že mezi korunou císařskou a štíglemi kalich místo rozdělovací čáry se nalézá.

Za dlouhé pokojné vlády Vladislava Jagjelovce hojně erbovních listů vydáno bylo z kanceláře královské. Jindřichohradeckým obnoven jejich erb r. 1483 těmito slovy: Jakož mají měšťané města Jindřichova Hradce prve na erbu a na pečeti zlatou růží v modrém poli, že jim k tomu přidáváme dva lvy celá zlaté barvy pod zlatými korunami každý se dvěma ocasy, jeden s pravé a druhý s levé strany, aby v štítu modrém stojíce na zadních nohách předními nohama oběma zlatou růží o pěti listech mezi sebou drželi a k tomu nad tou růží aby bylo postavené zlaté W pod korunou zlatou v témž modrém štítu, jakož pak ten erb s těmi všemi věcmi šíře v tomto listu našem vymalován jest. (Arch. č. IX. 354.)

Václavu Alterovi z Ločan, měšťanu kutnohorskému, dovolil král, aby přijal k erbu Ondřeje a Bartoloměje, bratry z Práchnan a udělil jim erb v kap. VI. vypsaný. (1491, 13. Juli.)

Nevyvážitelnou a nevyčerpatelnou studnicí heraldiky české, ať hledíme k blasonování, ať k názvosloví heraldickému vůbec, jsou rejstra králův českých od Ferdinanda I. až do XVIII. stol. a potom Desky zemské, ve kterých erby blasonované a malované nalézáme, i nové, i polepšené. Podáme čtenářům aspoň tři listy erbovní, jeden na přijetí ke starému rodu a erbu, druhý na městský erb a třetí na polepšení erbu, aby potomci poznali, jak plasticky a přesně naši předkové své erby vypisovatí dovedli; strany jiných příkladů odkazujeme k jiným místům.

Erbovním listem r. 1528 dovoleno Václavu Boršovi z Dubu a na Jezeře, aby přijal Jiřího Skalského k rodu a erbu svému, který takto se vypisuje. Štít a v něm pole bílé a v štítu píst, kus kola se dvěma špiči

nahoru stojí a na nich jedna loukota a svrchu na loukotě hřeb v něm vězící černé barvy a nad štítem helm s dekem okolo štítu, na kterémžto přikryvadlo a fafrnochy bílú a černú barvú potažené dolů visí a svrchu též píst se dvěma špici a v nich loukot a nad loukotí hřeb též v něm vězící.

Ves Nalžov r. 1530 se Janovi z Rožmberka za městečko vysazuje pro hory stříbrné. Za erb dostalo nové městečko štít modrý, samého spodku vršek malý zelený co skalka vyzdvižený, na něm stojí uprostřed štítu obraz sv. Jana křtitele v oděvu velbloudové barvy maje v pravé ruce při prsích knížky zeleným povlečené, na kterýchž leží beránek bílý s korouhvičkou červenou a v levé drží štít bílý, v kterémž růže zelená s jádrem modrým (erb vymřelých Vítkovců krumlovských).

R. 1627 obdržel Tomáš Ferdinand Teyffel z Zeilberga rytířský stav, polepšení erbu a nový predikát z Hellenšteina. Erb jeho nový takto se vypisuje. Štít černé uhelné barvy, v němžto čtyři štrychy přes sebe křížem přeložené bílé, první od vrchu skrze prostřed štítu rovně dolů a druhý též skrze prostředek na příč, třetí pak od vrchního pravého rohu štítu k levé straně dolů na pokos a čtvrtý od vrchního levého rohu k pravé straně dolů též na pokos tažený, na kterýchžto křížích totiž v prostředku již jmenovaného štítu zase menší štít postavený a ten na tři díly aneb pole na příč rozdělený, totiž hořejší a dolejší pole žluté prostřed pak m. bílé a v něm sápravý zlatý lev k pravé straně obrácený s otevřenými ústy, vyplazitým červeným jazykem a vyzdviženým dvojnásobným ocasem; nad štítem otevřený turnýřský rytířský helm s pozlacenou mířzkou a obrůvkou a sice onde zonde postříbrný z obou stran povlovně roztaženými aneb oblétajícími přikryvadly neb fafrnochy povrchu zevnitř modré, vnitř pak žluté barvy, nad tím nadevším koruna zlatá královská starodávní v okolku 8 špicí mající, napřed pak v 5 špicích se spatřující, z nichžto vycházejí 2 rohy buvolové, každý z nich na tři díly na příč rozdělený, dolejší dva díly z koruny a hořejší dva z ústy (?) zlaté, prostřední pak modré, z kteréhožto každého rohu z pravého na pravo a z levého na levo ven vyskytuje osm per pštosích, totiž z každých úst čtyry a z bokův také čtyry, první, třetí, pátý a sedmý bílé, druhý, čtvrtý, šestý, osmý černé barvy, mezi kterýmižto muž přismědé tváři, bezruký, pod pás v modrém oděvu s korunou se stýkající postavený, majíce na prsech hvězdu zlatou o špicech osmi a na hlavě klobouk neb čapku modrou obdýlnou přišpičatou při spodku s zataženými a k levé straně rozletělými zlaté a modré barvy feflíky.

Charakteristickou známkou blasonování českého jest, že lidé, zvířata a jiné figury obecné ze spodku štítu blasonovati se počínaly, jakož toho příklad máme v Nalžovském erbovním listě právě uvedeném. I heroltské kusy na štítech řídily se tímto pravidlem. Při štítech na příč rozdělených opovídaly se napřed barvy vrchního a spodního štítu a potom teprve obecná figura se popisovala, kteráž, když sahala ze spodní do vrchní polovice štítu, popisovati se začala ve spodní části. R. 1529 dostali bratří Hanuš a Vaněk Gotšlar z Kunvaldu štít na příč rozdělený, vrchní polovice

blankytná a spodní žlutá, v nížto jest půl berana a v té vrchní přední strana berana s panenskou hlavou, na ní věnec zelený a vlasy zlaté barvy, majíc nad tím štítem helm, na kterém přikryvadlo nebo fafrnochy žlutou a blankytnou barvou potažené dolů visí, nad tím přikryvadlem zelený věnec a z toho ruka pravá povlečená blankytným rukávem zřezaným a vnitř žlutým podšitá.

Od r. 1544, kdykoliv se naskytne na přič rozdělený štít, vždy se opovídá napřed zpodní a potom svrchní polovice; první příklad takového blasonování máme již r. 1541 v erbovním listu Václavovi Kubátu z Nudvojovic uděleném, jenž dostal štít na dvě na přič rozdělený, spodní polovici modré barvy, z níž půl černého kozorožce s rohami do vrchní žluté neb zlaté polovice štítu k pravé straně vyskakuje, přikryvadla zlaté a černé barvy z koruny zlaté královské na helmě půl kozorožce vyniká. R. 1556 dán erb Petrovi Stařímskému z Liebšteina, totiž štít od spodka až do polovice na přič rozdělený bílé barvy, nad tím uprostřed štítu štrych modré barvy, a svrchní díl zlaté barvy; kolčí helm, přikryvadla modré a žluté po pravé, bílé a modré po levé, na helmě tři kohútí péra: prostřední bílé a ty dvě postranné zlaté barvy k pravé straně nakloněné se vidí.

R. 1590 nastal převrat v blasonování a opovídala se opět u štítu na přič rozděleného napřed svrchní a potom spodní polovice jako když toho roku Jobu Kotovi (recte Kotvovi) měšťanu plzeňskému a Zikmuntu Celestýnovi, měšťanu rokycanskému pospolu udělen jest predikat z Freifeldu a erb, jenž se takto vypisuje. Štít, jehož horní polovice červené barvy, v níž zvíře jednorozec bílé barvy k pravé straně obrácený v běhu postavený, spodní pak polovice modré barvy, v ní kotev bílé barvy se špicemi dolů obrácenými a přes týž štít v poli pošikem od pravé k levé straně dolů štrych žluté barvy se vidí. Jak dlouho převrat ten trval, nevíme, ale ještě r. 1631 štít na přič rozdělený Jakuba Vendlína z Vendlíňšteinu tak se blasonoval, že svrchní polovicí se začalo a spodní po ní následovalo.

Na dél polovičného štítu opovídala se obyčejně napřed pravá nebo přední polovice a potom levá nebo zadní polovice. Příkladem nám jest erb kutnohorský r. 1459 od krále Jiřího potvrzený. Teprve na konci XVI. a na začátku XVII. stol. je také několik málo příkladů opačného blasonování, ale brzo od něho se zase upustilo; v l. 1583, 1584 opovídala se napřed levá strana štítu, l. 1585 zase pravá strana, r. 1592 opět levá strana, r. 1593 pravá strana i levá, r. 1596 levá strana jako v l. 1599 a 1612, pravá r. 1605, levá v l. 1624, 1625 a 1628.

V blasonování štítu pošikem rozděleného podobné rozdílů v určení svrchní a zpodní polovice štítu co do času jsme shledali jako u štítu na přič rozděleného. R. 1539 dostal Volf Kounický z Břehu štít na dvě rozdělený pošikem, vrchní polovice žlutá a spodní černá, v nichž jest réví vinný se dvěma listy zelenými, helm kolčí a fafrnochy žlutou a černou barvou potažené dolů visí, nad přikryvadly věnec zelený z listů

vinného s hrozny; nad tím vším křídlo černé a žluté a přes to křídlo týmž způsobem jako ve štítu réví se vidí. R. 1546 dán jest Tomáši Knošpovi obyvateli města Olomouce štít na pravé dvě polovice pošikem rozdělený, zpodní polovice napřed a vrchní potom se popisuje. Od tohoto roku blasonování Knošpova štítu zůstalo všem pošikem rozděleným štítům až do r. 1582, kdy Petr Kapell a Václav Plácel z Elbinku obdrželi polepšený erb totiž štít šikmo od pravé k levé straně rozdělený, v jehož horní polovici modré spatřuje se zlatý půlměsíc rohy vzhůru obrácený, v dolní pak bílé zelený věnec bobkový; nad štítem leží helm ověncený, z něhož vyniká dvě křídla na sobě složených, na nichž se spatřuje tolikéž půlměsíc a věnec bobkový. Než pošikem rozdělený štít důsledně se neblasonoval dle posledního příkladu, poněvadž r. 1616 Zachariáše Kuryburgera z Hradečné štít v opácném pořádku polovice své vypsané má jako také r. 1625 erb Dietrichšteinský městu Mikulovicím na Moravě udělený.

Také štít s krokví od spodu se blasonoval v heraldice české. R. 1567 obdrželi Bonaventura Koyt a Lorenc Weysperk z Weissenberku znamení vladectví: štít zlatý, v němž se spatřuje u spodku bílá skála na zeleném trávníčku pod krokvicí černou špicí až k vrchu štítu sahající z obou stran pak v poli zlatém po jedné černé hlavě lvově; nad helmem točenice, z níž tři pera pštrosová žluté, bílé a černé vynikají. R. 1592 dán erb Janovi, Václavovi a Pavlovi Litoměřickým z Jizbice a strýci jich Matyáši Jizbickému z Jizbice: štít dvěma bílými pruhy proti sobě od spodku vzhůru způsobem krokvice postavenými na tré rozdělený, díl spodní největší barvy modré, v němž koruna zlatá královská, menší pak dva díly při svrchu nad těmi pruhy bílými barvy černé. Kolčí helm, fařnochy černé a žluté, stříbrné a modré, na helmě točenice, z níž dvě křídla vorličí proti sobě rozkřídlená a barvami rozdělená, černožluté, stříbrnomodré (ze spoda počínaje). R. 1600 blasonuje se také krokvice jako předešlé heroltské kusy s hůry dolů v erbu Tomáši Ludvíkovi z Ekersburku propůjčeném, jenž dostal štít při vrchu téhož štítu krokvicí zelené barvy rozdělený, větší polovice toho štítu po spodu a pod krokvicí žluté barvy, v níž vorel své přirozené barvy maje křídla povyzdvižená, hlavu od levé strany k pravé obrácenou, odevřená ústa a vyplazitý jazyk na větvičce stojící se vidí. Při vrchu pak teyž štít nad krokvicí bílé barvy a tu jakž na pravé straně tak i na levé po jedné růži modré barvy se vidí. Kolčí helm, přikryvadla po pravé straně žluté a černé a po levé straně modré a bílé b., koruna zlatá královská, z níž dva rohy buvolové též barvami na přič každý na poly rozdělený, jednoho po pravé straně polovice po spodu černé a po vrchu žluté a druhého erbu po spodu polovice bílé a vrchní polovice modré barvy vynikají.

Nejinak naložili naši heraldové s klínem, jakož svědčí erb městečku Dobré Vodě Dolní r. 1557 propůjčený, jehož obyvatelé dostali štít černý a v něm od spodku až do polovice štítu klín červený.

Pruhy Slavatovského erbu r. 1616 s Hradeckým erbem spojeného počítaly se od spodu takto. Štít v půli na dyl linií žlutou neb

zlatou rozdělený, v jehožto pravé polovici na přič sedm štrychův totiž první spodní, ítem třetí, pátý a sedmý modré neb lazurové, druhý pak štrych, čtvrtý a šestý žluté neb zlaté barvy. Nad štítem a to v rozích téhož štítu dva otevřené turnýrské helmy k sobě obrácené a okolo nich fafrnochy aneb přikryvadla žluté neb zlaté a modré neb lazurové barvy z obou stran dolů potažené visí. Nad tím nade vším a nad každým již jmenovaným helmem koruna zlatá královská, z nížto jedné po straně pravé tím vším způsobem jako v štítu sedm štrychův žlutých neb zlatých a modrých neb lazurových od spodka vzhůru vzdycky šířeji se táhnoucích a z nich sedm pštrosových per vynikajících při vrchu přiohnutých totiž první, třetí, pátý a sedmý modré neb lazurové barvy, druhé pak, čtvrté a šesté pero žluté neb zlaté barvy se vidí. Na konec ještě připomeneme blasonování štítů, ve kterých heroltské kusy s obecnými figurami se nalézají.

Jiříkovi a Sebastiánovi bratřím Strachotínským ze Strachotína propůjčen erb r. 1548 totiž štít, v němž jsou odspodku čtyři štrychy, dva žluté neb zlaté a druhé dva červené barvy, v prostřed štítu srnec své přirozené barvy v modrém polí ve skoku stojíc, u vrchu pak také čtyry štrychy týchže barev jako u spodku; kolčí helm, koruna zlatá královská a přikryvadla po pravé straně žluté a červené barvy, po levé pak straně žluté a modré barvy, nad tím vším z koruny dvě křídla orlová to jedno po pravé straně modré a druhé křídlo po levé straně žluté a červené barvy a mezi těma dvěma křídloma polovici srnce předníma nohama ve skoku k pravé straně jako v štítu vynikající se vidí. R. 1600 propůjčeno znamení vladectví Mikuláši a Valentínovi Ploucarovským z Vinné Hory totiž štít, v němžto dole tři štrychy od pravé strany k levé nahoru pošikem: první spodní žlutý, druhý prostřední bílý a třetí modrý, svrchní pak strana všecka štítu dobře přes polovic žluté barvy a v ní ruka mužská nahá po rameno k pravé straně obrácená, ana drží rývu nebo ratolest vinnú o pěti listech zelených a 4 hrozních, se vidí. Kolčí helm, přikryvadla bílé, modré a žluté barvy z obú stran dolů potažené visí; na helmě točenice, z níž dvě křídla vorlová proti sobě postavená, pravé všecko žluté, levé pak nahoře modré, uprostřed bílé a ze spod žluté barvy, mezi těmi též ruka mužská nahá atd., jako ve štítu.

Blasonování na kříž rozděleného štítu následuje celkem pravidel ostatních štítů. Nejstarší vypsání takového štítu pocházející z r. 1511 sluší erbu města Bechyně, kteréž dostalo do štítu svého nade branou mezi věžmi orla bílého, na jehožto prsou štít červenou a černou barvou na kříž rozdělený, na dvou červených polích spatřují se proti sobě dva černí lvové každý s dvěma ocasy a na druhých dvou černých polích dvě lvice proti sobě ve své přirozené barvě a nad štítem helm s dvěma křídloma černé a červené barvy. Kromě tohoto osamotnělého blasonování na kříž rozděleného štítu ve všech ostatních jeho vypsáních čtyři pole se rozeznávají a číslují. Pořádek, ve kterém vypsání jednotlivých čtyř polí za sebou jde, znázorníme schematicky, vzorci, jichžto čtyři pole vyplníme číslicemi s heral-

dickou hodnotou, jakou nyní ta pole mají. Sebrali jsme devět schemat v l. 1535—1652 a z těchto devíti vzorů máme jen tři, které blasonovati se počínají s prvním polem naším $\frac{1|2}{3|4}$ $\frac{1|4}{2|3}$ a $\frac{1|3}{4|2}$ a jen jeden vzorec, který úplně s nynějším blasonováním se shoduje a podle něhož Jeroným Hrobčický z Hrobčic r. 1535, Vavřinec a Petr Strugiusové z Rosenštejna r. 1617 a Jirí Albrecht Zbudovský z Rovné Hory r. 1637 štíty své upravené měli. Zvláštním příkladem toho, jak málo dbalo se pravidla, aby s hůry pole počítati se začala, jest štít Šimonu Kabátovi z Výškovic dle vzorce třetího r. 1554 propůjčený, jenž r. 1559 když Šimon Jana Kabáta k rodu a erbu svému přijal, ve vzorec $\frac{4|2}{1|3}$ proměněn byl. Od vzorce čtvrtého štítu na kříž rozděleného až do devátého nepočíná nikde štít prvním polem naším shůry se vypisovati, nýbrž stále jen zdola jak vzorce zde naznačené ukazují. Dle pátého schematu $\frac{3|2}{1|4}$ propůjčeny erby Janu a Vavřincovi Mostníkům z Třemšína r. 1565 a Václavu Vyšínovi z Klarenburku r. 1652; dle šestého schematu $\frac{2|4}{3|1}$ uděleny erby Jiříku Roznárovi z Roznova r. 1559, Samuelovi a Jeremiáši Sumerům ze Sumerfeldu r. 1583 a Kryštofu Karlovi Podstackému z Prusinovic r. 1627 erb polepšen. Sedmého $\frac{4|2}{1|3}$ schematu uspořádání spatřuje se na štítech Jana Tomáše ze Zvoie a z Goldšteina z r. 1567, Václava z Kaliště a z Ottersfeldu z r. 1581 a Matouše Voprchy z Feldenšteinu r. 1638. Osmé $\frac{3|4}{1|2}$ schema jsme našli na štítě Šimona Polnikého z Palovic z r. 1566 a pánů z Hradce z r. 1616 a deváté $\frac{4|3}{2|1}$ schema se vidí na štítě Františka Ostrška z Astfeldu z r. 1623.

Ukázky dávného blasonování českého skončíme zvláštními případy vypsání erbů k úřední potřebě, když v rodinných sporech komorník od desk na žádost některé strany vyslán byl na spatření erbu na náhrobních kamenech, na zámcích a budovách soukromých, které spatření potom ve desky vloženo bývalo. Od znovuzřízení desk r. 1541 zachovalo se nám 9 takových relací komorníků, ze kterých dvě nejzajímavější tuto podáme. R. 1568 vyžádal si Ondřej Nebřehovský z Nebřehovic na Pyšelích, rada JMC., na úřadě desk zemských komorníka Mikuláše Svojanovského, jež v pondělí po ned. devítníku vedl ve Volyni k domu, v němž Jan Dubský z Třebomyslic obýval. Na tom domě spatřil a shlídl komorník čtyři erby vymalované: tři mezi okny, čtvrtý sám o sobě pod okny, jež takto vypisuje:

a) Erb Buzický (po pravé straně): jsou tři pole v štítu, jedno pole barvy černé, druhé červené, třetí bílé a nad helmem tři píra nápodobná k pávovému peří a v tom každém píru u vršku jsou vymalovány maličké

tři erby: toliko samý štít a tím způsobem v štítu podle barvy svrchu psané. Pod erbem byl nápis Alexander Buzický z Buzic.

b) Erb Stradoňský (uprostřed): »jest v štítu pole všecko červené a v tom poli tři kotve bílé a nad helmem a korunou jest jedna kotev bílá. Pod erbem bylo napsáno Lidmila z Stradonic. Buoh pán náš.

c) Erb Nebřehovský: »jest v štítu pole všecko červené a v tom poli v prostředku klíče dva žlutá hřbety proti sobě postavená, každý klíč o třech vroubcích a nad helmem též dva klíče týmž způsobem nahoře psaným. Pod erbem napsáno: Katherina z Nebřehovic.

d) Čtvrtého erbu způsob jest tento: »pole jest v štítu černé a v tom poli ruka a jako rukáv žlutý s červenými strejšky a ta ruka drží jakoby tři sceptrum žluté rozdělené a nad helmem křídlo černé o desíti péřích a v tom křídle nápodobně jako v štítu dvě sceptrum žluté přeložené vymalovány jsou. Nápisu nebylo.

Erby ty byly malování starodávného, ač nikde nebylo napsáno kdy; domu pak říkali povždy panskey duom. Václav Zmrzlík ze Svojšína a Jan Bohuše z Hradiště povídali komorníku svrchu dotčenému, že Lnáře od starodávna sluly Klíčumburk a ukázali mu nad mostem nad vraty ve zdi vytesaný erb z kameňe bez léta a bez nápisu. V témž erbu v poli jest vytesán klíč jeden šikem přes pole.

V městečku Kasejovicích viděl komorník v kostele v pravo mezi stolicemi na hrobě kámen, na němž byly vytesány dva staré erby: »jeden erb nahoře vytesán a v poli šikem klíč týmž způsobem jako na Lnářích«; pod tím erbem byl jiný erb: v poli hlava osličí — ale oba erby bez léta a bez nápisu. (Pam. arch. VII. 70.) Hroby pánů ze Švamberka. L. 1601 dán byl Jan Třeboňský komorník na spatření hrobův a kamenův i nápisův a erbův vytesaných Janu Jiřímu z Švamberka na Orlíku i na místě Jana Erazima bratra jeho, Janu Bartoloměji ze Švamberka na Boru i na místě Jiřího Ernreicha bratra mladšího, jakožto potomkům Bohuslava ze Švamberka proti Petru Vokovi z Rožmberka a Janovi hraběti ze Serénu (Zriňskému) při odporu, kdež Petr Vok postoupil Janu Serenýmu. Komorník učinil tuto zprávu.

1. V Boru v kostele sv. Mikuláše, v němž jsou dva kůry, ukázán byl komorníku v jednom kůru v kapli na levé straně kostela, v levo, hned jak do též kaple se vejde, kámen hrobový, na němž byl uprostřed erb s tabulí a okolo text: anno 1490 feria II. post festum S. Valentini obiit magnificus et generosus dominus Bohuslaus de Sswamberg . . . ostatek přečísti se nemohl, protože kámen v krajích hrubě schozen byl. Nad tím kámen s labutí a s tímto textem: Tuto leží urozený pán pan Jan ze Švamberka, kterýž jest umřel leta božího 1533. Potom hrobový kámen Volfa z Švamberka zemřelého r. 1505 bez erbu. Nad tím kamenem výš byl jiný kámen hrobový s tabulí a s nápisem: a^o 1560 den 17. Mai ist in Gott verstorben der wolgeborne Herr Herr Bartholmeus von Schwanbergk in der Heide des sel. Gott genedigk sey. Do toho kůru neb kaple byl po levé

straně u zdi kámen bílý, na němž byl obraz Jana Asmy ze Šv. a manželky jeho, zlatem a barvami vykládaný, nad nímž praporec černého tafetu s erbem a jménem zavěšen byl. Na konci nápis: Grabschrift des wolgeborenen Herrn Herrn Johann Asmi Herrn von Schwamberg, Herrn uf Vogelgsong und Haid, welcher seliglich in Christo den X. Mai des 1580 Jahrs verschieden. Blíž k oltáři druhý praporec zavěšen byl, na němž erb s tabulí s obou stran namalován a tento text: 1590 Hans Wilhelm Herr von Schwanberg und zu der Heidt.

2. Na Ronšperce v kostele r. 1575 Petr ze Švamberka na Ronšperce.

3. V Starém Sedle v kostele sv. Prokopa u kazatelnice po levé straně do kostela ukázán byl komorníkům kámen hrobový, na němž byl obraz celý a pod ním text vytesaný: leta od narození syna božého 1582 v první neděli po sv. Trojici umřel jest urozený pán pan Křištof ze Švamberka na Zvíkově a Vorlíku a tuto tělo jeho pochováno jest, pán Buoh všemohúcí rač duši jeho milostiv býti. Praporec hlavní s erbem pánův ze Šv. hned podle téhož epitafia zavěšen byl . .

4. Na Zvíkově tři nápisy bez erbů.

5. Na Bechyni v klášteře přivedli komorníka do kostela Matky Boží a ukázali mu u prostřed kostela před prostředním pilířem kámen hrobový mramorový; okolo něho byla mříže železná, na kamenu pak byl obraz celý v kyrysu, při obrazu vytesán byl erb »celý« s labutmi a s helmou, v hlavách pak v rohu po levé straně »prostý« (bez helmy) s jednou labutí. Okolo kamene vytesán text: leta 1534 v outerý o ochtáb sch. tři králův umřel jest urozený pán pan Kryštofor z Švamberka a na Bechyni první držitel panství z rodu svého p. b. m. (sic.)! Nad kamenem zavěšen byl praporec s labutí.

6. Na hradě Pražském v kostele sv. Víta jda od kaply sv. Václava proti schodům, kterými se chodí z kostela na pavlače, kde král své oratorium má, ukázán byl komorníku kámen hrobový, na němž erb celý a tento text: Anno domini 1489 f. VI. ante Margarethae obiit magnificus et generosus dominus dominus Hincó de Sswamberg. Nad kamenem zavěšen byl praporec s labutmi a titulem: Hincó baro de Sswamberg. (Pam. arch. VII. 449—451. *)

Podrobné popisy.

Z pravidla bývá štít vzpřímený a není třeba tuto polohu jeho zvláště připomínati; jen tenkrát když štít nakloněn neb dokonce převrácen jest, takovéto polohy se opovídí.

A. Štít prostý.

1. Je-li na prostém štítě jen jedno znamení erbovní, opoví se nejprvé barva štítu, potom barva znamení a konečně samo erbovní znamení

*) Sepsání Kolářovo nezměněné.

ku př. na červeném štítě stříbrný lev korunovaný. Rozdíly v postavení znaků, když ani přímé ani vzpáté nejsou, budtež také opověděny, což se též stane, když erbovní znamení někde v koutě jest, místo aby v prostředku, kam náleží, se nalézalo.

2. Je-li v prostém štítě více než jedno erbovní znamení, mohou znamení jednoho druhu nebo rozmanité býti. Určivše pole opovídáme podle tohoto rozdílu předně počet znamení, barvu, jméno a postavení jejich a za druhé připomínáme též, jakého poměru jest postavení rozličných figur mezi sebou. Na červeném štítě dvě střely mají Ojířevé z Protivce; na stříbrném štítě dvě křídla červená k sobě obrácená Kaučové z Kauče; na zlatém štítě pět rout červených na způsob kříže postavených spatřuje se na štítě města Haber v Čechách.

Máme-li tři erbovní znamení na štítě, aniž řečeno jest, jak postaveno jsou, rozumí se dle obdoby trojhranných štítů, že dvě nahoře a pod nimi jedno dole na štítě se nalézá, což krátce čísla 2. 1. se naznačuje. Havel z Březnice (r. 1349 arch. kap.) a Zdeněk z Rožmitála (r. 1382—1398 arch. malt. a třeb.) měli na zlatém štítě po třech černých sviních hlavách v naznačeném pořádku rozestavených a Vikart z Tyrné (1260 Víd.) tři listy leknové. Zřídka kdy bývají tři erbovní znamení na štítě tak uspořádána, aby nahoře jedno a dole dvě se nalézala, anebo všechna tři nad sebou neb vedle sebe byla jako na náhrobku Tasa z Peruce z r. 1518 v Hořovicích, kde 3 širočiny nad sebou se spatřují a na štítě Macha z Holkova (1380 až 1384 v m. Krumlově a ve Svinech), kde tři ryby vedle sebe hlavami vzhůru stojí. Poslední tři příklady úpravy třeba vždy zvláště opověděti.

Tři listy se stopkami uspořádají se tak na štítě, že stopky v prostředku jeho se spojí jako na červeném štítě tři listy pánů z Řičan. Podobnou úpravu štítu nalézáme u rozšířeného rozrodu, který na stříbrném štítě tři hříče nebo koňská pušadla měl: v obou těchto případech se praví, že erbovní znamení na způsob jetelového listu složena jsou. Ve vrchu štítu, v pruhu svislém, v pruhu příčném, v pruhu pokosném a v pruhu šikmém jdou tři erbovní znamení pravidelně za sebou. Hynek ze Rvenic (r. 1380 Víd.) měl na svislém pruhu tři listy převrácené, Jan Michovský z Bočkova na příčném pruhu tři růžice čtyřlísté (r. 1579 na zvoně v Hrusicích); rytířové Mladotové ze Solopisk posud mají na pokosném pruhu tři routy červené a konečně Albert ml. ze Kryr nosil (1332 Vyš.) v šikmém pořadí tři převrácené listy.

Čtyři znaky umístí se na štítě pravidelně dvě a dvě jako na modrém štítě čtyři žluté hrabat z Valdšteina.

Pět znamení erbovních bývá uspořádáno buď na způsob kříže kosmého 2. 1. 2. nebo rovného kříže 1. 3. 1.;

šest dle kontury štítu 3. 2. 1. nebo také na způsob rovného kříže 1. 3. 1. 1.

Sedm erbovních znamení bývá upraveno v pořádku čísel následujících
3. 3. 2. 1. jako na štítě Tanaurů ze Strachnova tři brohé hvězdy nad oklestkem a tři brohé hvězdy pod oklestkem:

devět znamení takto: 3. 3. 2. 1.

Bentheimský rod má 18 koulí na štítě uspořádaných jak čísla 4. 4. 4. 3. 2. 1. za sebou jdou.

Jakákoliv jiná úprava erbovních znamení na štítě zvláště vytknuta býti má. Tak měl Václav z Lobkovic pokosně na sobě položené dvě střely r. 1433 (Třeb.), Berkové z Dubé na zlatém štítě šikmo skřížené dvě ostrve šestisuké, Sekérkové ze Sedčic na modrém štítě dvě šikmo skřížené stříbrné šíročiny a vladický rod z Nákla na Plzeňsku tři růžičky pětisté způsobem pokosného pruhu na štítě položené (Racek r. 1495 c. k. un. k.).

Je-li více druhů erbovních znamení na štítě, vyskytují se na něm buď samá obecná znamení nebo také obecná znamení spojená jsou s heroltskými kusy a v obou případech jak erbovní znamení sama tak štít a erbovní znamení k sobě rozmanitě postaveny býti mohou.

Dvojitý druh obecných znamení. Kříž nad půlměsícem, jehož rohy nahoru obráceny jsou, měl na štítě Jan z Trojanovic r. 1499 (m. mus. pr.); hvězdu nad půlměsícem Václav Volanský z Volanic r. 1616 (Dz.)

Nalézá-li se jedno znamení nade druhým, říká se, že jedno druhé převyšuje. Valentinovi Kirchmayerovi polepšen erb a dostal štít uprostřed na příč rozdělený, spodní díl štítu žluté a svrchní modré barvy, vespod téhož štítu tři vrchy své přirozené barvy, převyšujíc prostřední druhých, na němž žluva pták k pravé straně obrácená stojí a v svrchním modrém díle téhož štítu uprostřed hvězda šestihranatá žluté barvy vyniká 1578.

3. Vyniká-li na štítě nějaké obecné znamení nad ostatní, jsou tato jako vedlejší rámcem neb ozdobou hlavního. V heraldice naznačí se tento poměr zvláštními výrazy. Vyskytují-li se vedle hlavního znamení na štítě dvě neb několik jiných, praví se o hlavním, že má postranní znamení vedle sebe. Vladykové Býčkové z Nespěčova měli na štítě dvě pštrosí pera vynikající z koruny a po boku každého ostruhu, jak svědčí náhrobek Anny Malovcové z Nespěčova z r. 1560. Na modrém štítě Bzenských z Prorubě bylo bílé pero pštrosí a jemu po boku v pravo i v levo byla udice bílá.

Také bývá více znamení erbovních než dvě kolem nějakého hlavního nedotýkající se ho a pak nazývají se znameními průvodními, u tří a čtyř znamení střídají se výrazy postranní a průvodní. Hrabata z Vrbna mají na štítě příčný pruh, nad ním 3 lilie a pod ním opět 3 lilie; vladyka Anna Gřibovská z Kurova měla na štítě meč dobytý mezi čtyřmi růžemi (Zrc. 320.).

Tři znamení postranní na štítě tak upravena bývají, že dvě v hlavách znamení hlavního se nalézají a třetí dole pod ním bývá. Vladykové čeští Kunašové z Machovic měli nade příčným pruhem dvě lilie a pod ním jednu,

vladykové z Hartuňkova na Moravě také příčný pruh, ale nad ním jednu hvězdu a pod ním dvě hvězdy. (Zrc.)

Ale když hlavní znamení samo polohu 2. 1. má, jde na rozum, že poboční znamení jen polohu 1. 2. mítí mohou. R. 1555 udělen erb Zachariáši Rachmberkovi a Martinovi Rynešovi z Rošteina: štít černé barvy, v němž od spodku až do vrchu dva bílé nebo stříbrné barvy štrychy jsou způsobem, jakoby krokve byla nebo půlkvadrankle vzhůru stojí, okolo něhož u pravé a levé strany u spodku a u vrchu uprostřed štítu tři slunce jsou 1555.

Slavného Humboldta potomci mají za erb štít, na němž strom s postranními třemi hvězdami jest, kterých třeba naznačiti polohu 1. 2., ponevadž strom tyto tři hvězdy též v poloze 2. 1. mítí mohl.

Kříže rovného neb šikmého postranní znamení umístěna bývají uvnitř ve čtyřech koutech, kde čtyři ramena kříže se protínají. Taková znamení jsou 4 tečky na rozečtvrceném štítě Alexandra z Trivovs nebo z Třebové (pečetidlo) a čtyři kouličky ve čtyřech koutech, kde dva meče šikou položené se křížují na štítě Oldřicha Velenského z Mnichova.

Erbovní znamení bývá také vloženo do jiného tak, že se mezi čarami jeho krajními nalézají. V pokosném pruhu měli 3 koule vladykové ze Hřešihlav na Plzeňsku (Bušek r. 1462 Plz.) a tři hvězdičky šestirohé Maléřkové na Haslavě v Chebsku. (Albrecht r. 1464 Cheb.)

Nalézají-li se mezi krajními čarami heroltského kusu lidé nebo zvířata jakožto erbovní znamení, nenazývají se vloženými, nýbrž erb se opovídá tak, že heroltský kus se pokládá za pole, v němž člověk nebo zvíře se spatřuje. Pánové z Kunovic na Moravě měli za erb štít modré barvy s pokosným pruhem červeným, v němž byly dvě jelení hlavy přirozené své barvy (Demuth 119.).

Menší znamení erbovní bývají též po kraji štítu rozložena, jsouce buď sama o sobě nebo jsouce pobočními znameními jiných hlavních. Štít vladyk z Letin jest vrouben sedmi kuličkami korrespondujícími se sedmi pštrosími pery klenotu a uvnitř jich jest jakýsi pazour ptačí (Oldřich r. 1445.).

Hlavní znamení erbovní nazývá se posázeným, zdá-li se, jakoby jedno neb několik vedlejších znamení z něho vynikalo neb na něm připevněno bylo. Z jablka uprostřed štítu červeného vynikají tři pštrosí pera: erb hrabat Harachů a do jablka uprostřed štítu vraženy jsou tři meče: erb pánů z Fulšteina.

Jsou-li vedlejší znamení živé bytosti, které zdobí kraje heroltských kusů nebo jiných erbovních znamení, nazýváme taková hlavní znamení ozdobenými. Království Haličské má za erb modrý štít na přič rozdělený červeným pruhem, na němž sedí kavka černá, ve spodní části jsou tři zlaté koruny. Mikuláš z Radotína dostal r. 1528 erb štít blankytný a přes ten štít pruh žlutý a na něm ještěrka zelená.

Přetaženým jmenujeme štít, když před polem s erbovním znamením jiné ještě erbovní znamení vpředu se vyskytuje. Páni Jankovští z Vlašimě měli na zlatém poli černou orlici šikmým pruhem přetaženou (Pap. Zrc. 152); vladýka Racek ze Dvojic nosil štít stříbrný s červeným příčným pruhem a na obojím byla zlatá špice (kniha br. sv. Kryštofa r. 1400.) —

Posetým bývá také štít menšími znameními erbovními, která po způsobu erbovních znamení po okraji štítu rozložených buď sama sebou erbem jsou nebo jen vedlejším znaméním jiného hlavního erbu. Na krajích štítu bývají tato znamení vedlejší často neúplná a do polovice uříznutá jako špice a stíny heroltských kusů. A ježto týž erb v rozličných dobách dle kresličovy krasochuti více nebo méně vedlejších takových znamení na sobě má, nepočítají se než tenkrát, když úplné jsou nemajíce potom žádného hlavního znamení nad sebou. Blasonující takový štít opovídáme nejprve pole, potom znamení do něho nasetá a naposled hlavní znamení. Prvního druhu štít jest Markvartův z Blanice (v Něm. Brodě z r. 1500) 9 kuličkami posetý a štít Mikuláše z Holšovic se 7 plaménky z r. 1492 Žibřid kníže Temarský měl dle kroniky O Stojmírovi štít 18 růžemi ozdobený a v klášteře Tepelském chová se podnes veliká stříbrná mísa blahoslaveného Hroznaty, na jejímž dně štít s 12 lilii jest.

Erbovní znamení způsobem kosmého kříže na štítě upravená jmenují se kosmo skřížená. Roku 1538 propůjčen erb Václavovi Bulanovi ze Stěnic: štít na dvě na příč rozdělený, vrchní polovice červená a spodní modrá, v nichž 2 kratce nebolížto motyky železné s žlutými dřevěnými topořišti na příč přeložené jsou. Dva meče nahé na štítě červeném na příč přeložené měli Vrábští z Vrábí, dvě udice Bračičtí z Chodova a dvě sekery Sekérkové ze Sedčic.

Kosmo skřížená dvě znamení erbovní když procházejí jiným znamením, nazývají se prostrčenými.

B. Rozdělený štít.

Slova: rozdělený štít vykládáme tak, že nemáme na mysli jen dělení štítu na dél nebo na příč, nýbrž rozložení jeho v díly všemožnými čarami nebo heroltskými kusy. Takto když jsme ustanovili pojem, hodláme rozdělený štít spolu s jinými heroltskými kusy a obecními figurami blasonovati. —

Jan, biskup Litomyšlský, jenž pocházel z rodiny Benešovských v Praze osedlých, měl štít na dél polovičný pruhem příčným přepažený. Lažanští ze Strachovic nosili štít stříbrný se třemi svíslými pruhy červenými, přepažený uprostřed příčným pruhem červeným. Erb Cukrů z Tamfeldu byl stříbrný štít s třemi černými příčnými pruhy, přepažený pokosně routovou zelenou korunou se zlatými listy a perlami. (Náhrobek v kostele sv. Jindřicha v Praze z r. 1571.) Pavel Faltys z Jamného dostal r. 1600 za erb

štít na tré pošikem od pravé k levé straně rozdělený, první hořejší a poslední dolejší štrychy žluté barvy, v nichž pošikem též k pravé straně ostrev neboližto dřevo z obou konců uřaté černé barvy každé o čtyřech sucích, prostřed pak štrych modré barvy, na němž se chrt bílé barvy k běhu k pravé straně nahoru obrácený s černým obojkem spatřuje.

O vystřídáních barvách v rozděleném štítě jsme již mluvili.

Je-li na štítě okrajek, zpoddek, vrch neb také do štítu vstrčený pruh svislý, pruh příčný neb klín anebo štít jiný, také štítek do štítu vložený, ať již tyto kusy spolu s jiným dělením štítu nebo bez něho se nalézají, třeba je vždy dříve než ostatní štít blasonovati. Pod vrchem štítu měl pokosný pruh Příbek Kroměšín z Březovic roku 1440 (J. Hradec) a pod vrchem na dél rozdělený štít Petr z Trkova r. 1411 (Břevňov) a panský rod z Vildenberka na Moravě ve XIV. věku. Jiříku a Kryštofovi, bratřím z Kladna, potvrzen od Ferdinanda I. starožitný jejich erb: štít s černým polem v bílém štrychu vůkol a vůkol štítu a na helmě dva rohy buvolové, při každém jednom rohu čtyři korouhvice bílé s červenými vokrajky r. 1549.

Janovi Domažlickému z Riesengruntu dán erb štít červený, do něhož od spodku modré pole nápodobné klínu široce u spodku až k vrchu štítu čím dále vždy oužeji vyniká, v kterémžto poli modrém zvíře rys na zadních nohou vzhůru vzpíatý k pravé straně stojí, majíc zlaté pazoury r. 1541. Jiřík a Václav br. Francové z Liblic dostali za erb štít žluté barvy, v němž dva štrychy modré barvy pošikem dolů, mezi kterými dvěma štrychy kamzík své přirozené barvy zadními nohami na skále a předními vzhůru spjatými k pravé straně štítu vyniká r. 1543.

Nejstarší štít český se štítkem má město Tábor od r. 1437 a popis jeho jsme již v historické části blasonování podali. Pánové z Hradce oblíbili sobě též štít se štítkem na konci XVI. věku, vzavše sobě na štítek svou rodnou pětistlou růži a do prvního pole věnec z pěti růžic, do druhého červený vrch štítu ve zlatém poli, do třetího korunovanou zlatou literu M a do čtvrtého zlatou kotev. (Sedl., Hrad IV.)

Také se přihází, že na štítku opět štítek leží, v kterémžto případě vrchní štítek nejprve se opoví, potom spodní štítek a naposled hlavní štít. Jsou-li jiné ještě štítky kromě středního místa na štítě, blasonují se po prostředním dle heraldického postupu.

Vévodové a knížata Croy-Dülmenští mají na rozečtvrceném štítě dva štítky na sobě: svrchní jest erb vévodů lothrinských: na zlatém štítě pokosný pruh červený a v něm tři rozletití orlové se zobákem i pazoury osekány; spodní štítek jest z osmi polí složen. 1. pole jest osmkrátě na příc červeně a bíle rozděleno; v 2. modrém zlatými liliemi posázeném jest ve vrchu štítu červený turnajský lem; ve 3. stříbrném jest zlatý jerusalemský kříž, mezi jehož rameny nahoře i dole menší obyčejné křížky stejné barvy se nalézají; ve 4. zlatém jsou čtyři svislé pruhy červené; v 5. červeně vroubeném jest štít modrý zlatými liliemi posázený; v 6. modrém

štítě vzhůru vzpíatý lev zlatý s korunou v levo obrácený; v 7. na štítě zlatém vzhůru vzpíatý lev černý s korunou; v 8. zlatém stříbrnými dvojnásobnými kříži se zlatými špicemi na dolejších koncích posázeném jsou dvě parmy zády proti sobě obrácené. Na štítě zadním rozečtvrceném jsou v 1. a 4. poli na stříbrném štítě tři červené pruhy příčné a v 2. a 3. poli rovněž stříbrném tři sekery červené držadly uprostřed na způsob žentouru spojené. — Knížat Windischgrätzů rod má též na rozečtvrceném štítě dva štítky: vrchní červený nese na sobě pokosnou zlatou rybí kostru a spodní rozečtvrcený má v 1. a 4. červeném poli stříbrnou kostelní korouhev, v 2. a 3. stříbrném černý šikmý pruh; na hlavním štítě opět rozečtvrceném jest v prvním a čtvrtém poli červeném stříbrný vlčí trup, v druhém černém tři zlaté prstény a v třetím černém pod stříbrným vrchem štítu stříbrná krokev. —

C. O štítech na kříž rozdělených.

Rozdělíme-li štít dvěma barvami na kříž, rozečtvrtíme štít a znaky takové ve svých dvojích polích šikou na kříž korespondujících stejné jsou. Obyčejně opovídají se korespondující pole pospolu a blasonují se barvy a znamení jejich jen jedenkrát. Nejjednodušší rozečtvrcené jsou takové, kde každé dvě polí korespondujících po jedné barvě a jednom znamení má. V Čechách připomínáme erby rozečtvrcené pánů z Hazemburka, z Michálovic a Dobrohostů z Ronšperka: první měli modrou a zlatou barvou rozdělený štít a v 1. a 4. poli zajíce žlutého, v 2. a 3. černou sviní hlavu; páni z Michálovic měli štít stříbrnou a červenou barvou rozečtvrcený, 1. a 4. pole tyto bylo stříbrnou a černou barvou na zděl rozdělené, 2. a 3. pole červené s bílým vzpíatým lvem a konečně páni Dobrohostové měli na rozečtvrceném štítě, v 1. a 4. poli dva vzpíaté berany a v 2. a 3. poli dva vzpíaté jeleny.

A jako jsme seznali na štítě pánů z Michálovic, bývají též na jiných rozečtvrcených štítech pole nazděl nebo na příč rozdělená ba i rozečtvrcená. Hrabata Khünburkové na Mladé Vožici v Čechách mají na rozečtvrceném štítě 1. a 4. pole na zděl rozdělené červenou a stříbrnou barvou s koulí, 2. a 3. pole na příč rozdělené černou (červenou) a stříbrnou barvou se závěskou na dveřích a obojí jak koule tak závěska vystřídáné barvy mají. Rozečtvrcený štít, jehož 1. a 4. pole opět rozečtvrcené jest modrou a zlatou barvou se zlatým žezlem pokosně nahoru položeným a v jehož 2. a 3. poli modrém vyskakující zlatý vůl přetažený červeným pokosným pruhem s třemi stříbrnými hvězdami se spatřuje, má rod Seigneux ve Švýcarsku a Porýnsku.

Jsou též příklady rozečtvrcených erbů, kde jen dvě pole mezi sebou korespondují a dvě rozličná znamení erbovní se vyskytují.

Na hradě blatenském zachoval se erb pánů z Rožmitála z XV. věku: na rozečtvrceném štítě v prvním poli lev vzpíatý v levo obrácený, na

druhém a třetím sviní hlava a na čtvrtém střela pánů ze Strakonice; rozečtvrcení zvláštními čarami ani není naznačeno. Vladykové Pintové Bukovanští z Bukovan vzali si na prázdný rozečtvrcený štít do čtvrtého pole svůj klenot pintu (Pap. Stav. ryt.) a Kovaninští z Kovanína měli opět v prázdném rozečtvrceném štítě zamřížované čtvrté pole.

Aby byly v heraldice české rozečtvrcené štíty, ve kterých by každá dvě pole šikou na kříž korrespondující stejné měla barvy, ale rozličná znamení, toho posud příkladů jsme nenalezli. Golijevští v Polsce mají štít červenou a zase červenou barvou rozečtvrcený, v jehož prvním poli jest stříbrná střela rohatá v prostředku přepažená pruhem příčným, v druhém poli tři skřížená kopí zlatá (dvě kopí na přič přeložená a třetí uprostřed nich rovné, ale převrácené) ve třetím poli polovičné zlaté kolo dolejší, na jehož pístu ve svrchní části zlatý křížek jest a ve čtvrtém poli šest (3. 2. 1.) zlatých kamenů.

Naposled máme též rozečtvrcené štíty, kde v každém poli jiná barva a jiné znamení jest. Erb knížat Minstrberských z rodu Kunštatského vypisuje se jako rozečtvrcený štít se štítkem, který na stříbrném poli nese tři příčné pruhy černé v horní polovici štítu; první pole má orla půl černého a půl bílého, druhé pole orla černého, třetí pole jest mřížované a ve čtvrtém poli jsou dva pruhy šikmé (Pap. Zrc. na str. 142.). Druhý takový štít beze štítku měla paní Anna z Hazenburka, vdova po Janovi z Mülheima r. 1407 (v arch. c. k. míst.): v prvním poli zajíce, v druhém poli křídlo, v třetím kolo a ve čtvrtém sviní hlavu. Zajíc v prvním a sviní hlava ve čtvrtém poli náležejí jejímu rodnému erbů a křídlo s kolem erbů nebožtíka jejího manžela.

Je-li štít složen ze dvou znaků již rozečtvrcených, nazývá se dvojnásob rozečtvrceným. Hlavní štít může buď na zděl buď na přič rozdělen a — tak dvakrát rozečtvrcen býti.

Na zděl rozdělený, dvojnásob rozečtvrcený štít mají hrabata ze Solmsu: z předu v 1. a 4. zlatém poli modrý lev, 2. a 3. pole červenou a zlatou barvou na přič rozdělené; v zadu v 1. a 4. zlatém poli černá růže, v 2. a 3. poli stříbrný lev.

Na přič rozdělený, dvojnásob rozečtvrcený štít hrabat Lassberků v Rakousích vypisuje se takto: ve svrchní části 1. a 4. pole černou, červenou a stříbrnou na přič a z polovice na zděl rozdělené, 2. a 3. pole modré se suchým zeleným stromem; dole v 1. a 4. na přič rozděleném poli stříbrném a červeném červená špice na stříbrném štítě, v 2. a 3. poli černém zlatý řádový kříž.

Složité štíty kdo blasonovati má, přihlížej k tomu, jaké složení štítů jednotlivých jest čili jaký pořádek zachovával ten, kdo je rovnal v celek, hledě ku vzácnosti a přednosti jedněch erbů před druhými. Dle toho, zdali erby nejvzácnější ve štítku nebo zadu ve hlavním štítě se nalézají, učiní se počátek s hlavním štítem nebo se štítkem a jeli více štítků, někdy nejvyšší se opovídá první, někdy prostřední a někdy také druhý.

Na zadním štítě bývá obyčejně mnoho polí jako také často na štítku buď po řadách buď po pruzích svislých buď po třídách seřaděno.

Při řadové osnově štítu složeného blasonuje se napřed nejvyšší řada štítů u samého vrchu štítu složeného a pokračuje se řadou po řadě až do konce. V řadách samých bývá prvním polem krajní pravé pole nebo také prostřední pole nebo pravé ze dvou prostředních polí.

Jsou-li štíty v pruzích svislých seřaděné, blasonují se nejprve štíty v prostředním takovém pruhu, potom v pruhu pravém vedle prostředního a konečně v levém, zřídka kdy se začne prvním pruhem.

Po třídách nebo skupinách urovnané štíty nejčastěji mají za základní osnovu svou rozečtvrcený štít. Štíty takové blasonují se tak, že se počne vrchní třídou po pravé straně jako prvním polem rozečtvrceného štítu, potom se blasonuje vrchní třída po levé straně atd. jako u jednotlivých polí rozečtvrceného štítu.

Při třídách štítu, které rozdělený na zděl štít za základ mají, předcházejí štíty pravé strany štíty levé strany a když rozdělený na příč štít základem tříd jest, předcházejí štíty svrchní polovice štíty spodní polovici. Jednotlivé štíty těchto tříd blasonují se v tom pořádku za sebou, v jakém štíty v řadách srovnané jsme blasonovali. Každá třída má svůj štítek, jako na př. ve velikém erbu Rakouska, jenž ze 62 štítů složen jest v 9 skupinách: znaky Čech a Uher jsou ve čtyřech třídách. Erbu tohoto hlavní části jsou: velký zadní štít, hlavní štít, štítek prostřední a čtyři vedlejší štítky. —

Velký štít císařství rakouského složen jest ze štítu hlavního a ze štítu zadního. Hlavní štít jest třikráte na zděl a třikráte na příč rozdělený a obsahuje devět hlavních polí.

Střední hlavní pole jest genealogickým erbem nejjasnější panovnické rodiny císařské. Rozděleno jest na zděl na tři štíty obsahující v prostřed domácí erb rakouský, stříbrný příčný pruh v červeném poli; v pravo korunovaného červeného lva habsburského ve zlatém poli a v levo rodinný erb vévodů lothrinských: ve zlatém poli červený pokosný pruh, na němž tři stříbrní osekání orlové za sebou jsou.

Horní pravé pole hlavní zabírá erby království uherského a zemí s ním spojených. Jest rozečtvrceno a má svůj štítek. Štítek tento, na němž uherská koruna spocívá, jest na zděl rozdělený a po pravé straně osmi červenými a stříbrnými na příč přepažený (Staré Uhry); po levé straně vyniká na červeném štítě stříbrný kříž patriarchový ze zlaté koruny na prostředním ze tří zelených pahrbků umístěné (Nové Uhry).

Na horním pravém modrém štítě tohoto hlavního pole jsou tři korunované zlaté vpřed obrácené levhartí hlavy 2. a 1. (království dalmatské); na horním levém štítu spatřuje se šachovnice stříbrná a červená (království charvatské); na dolejších pravém modrém štítě běží mezi dvěma na příč tekoucími stříbrnými řekami v zeleném poli kuna své přirozené barvy a nade svrchní řekou zlatá hvězda se vidí (království slavonské); dolejší

levý štít modré a zlaté barvy jest úzkým červeným příčným pruhem rozdělen a ve svrchní polovici vyniká z rozdělení černý orel, jenž po pravé straně zlaté slunce, po levé stříbrný půlměsíc v levo obrácený má, ve spodní polovici jest sedm věží (sedm hradů) 4. a 3. (velkoknížectví sedmihradské).

Horní levé pole zabírá erby království českého a zemí k této koruně přivtělených. Jest do polovice na zděl a na příč a ve spodní části na zděl třikrát rozděleno a má také svůj štítek. Na štítku pod českou královskou korunou jest na červeném poli korunovaný stříbrný lev o dvou ocasích.

Na horním pravém modrém štítě tohoto hlavního pole jest korunovaný orel stříbrně a červeně šachovaný (markrabství moravské); na levém štítě zlatém jest korunovaný černý orel se stříbrným křížkem na prsou, který spočívá na stříbrném půlměsíci o rozích jetelovitých (vévodství hornoslezské a dolnoslezské); na dolejším pravém modrém štítě jest zlatá zeď s černými čarami o třech stínech (markrabství hornoluzické); na prostředním modrém štítě jest zlatý orel (vévodství těšínské); na levém stříbrném štítě kráčí na zelené zemi červený vůl s bílým břichem. (Dolní Lužice.)

Ve spodním pravém hlavním poli jsou erby království lombardsko-benátského a těch států italských, kde panovaly vedlejší větve nejjasnější císařské rodiny. Pole toto jest rozečtvrcené a má opět svůj štítek, nad nímž železná koruna se nalézá. Pod ní jest štítek stříbrnou a modrou barvou na zděl rozdělený; v pravé polovici drží modrý had šestkrát na zděl složený dítě přirozené barvy a postavy v tlamě tak, že hlavu a rozpažené ruce dítěte viděti jest (Lombardsko); v levé polovici spatřuje se okřídlený zlatý lev svatého Marka s hlavou ozářenou, jenž v předních tlapách drží otevřenou knihu se slovy Pax tibi Marce Ev. (Benátsko). Na hořejším pravém zlatém štítě tohoto hlavního pole jest šest koulí, 1, 2, 2, 1, ze kterých nejvyšší větší jest ostatních, modrá a třemi zlatými lilijemi 2 a 1 okrášlená, ostatních pět jest červených (velkovévodství toskanské); na hořejším levém modrém štítě jest korunovaný stříbrný orel (vévodství modenské) a na dolejším pravém zlatém štítě šest modrých zlatých lilijí 3, 2, 1 (vévodství parmské a piacenské); na dolejším levém stříbrném poli jest černý kříž o zakulacených koncích ramenou a má kolem sebe čtyři černé orly proti sobě postavené (vévodství guastallské).

Dolejší levé hlavní pole obsahuje erby spojených království haličského a vladimířského. Jest rozděleno na příč a do polovice na zděl a má štítek modrý s úzkým červeným příčným pruhem, na němž černá kavka stojí, dole pak tři zlaté špičaté koruny 2 a 1 se nacházejí. Nade štítkem jest zavřená koruna pávová (Halič).

Hoření polovice tohoto hlavního pole modrá jest přepažená dvěma příčnými pruhy, stříbrně a červeně dvěma řadami šestkrát šachovanými (Vladimířsko); ze dvou spodních polí jest pravé stříbrné s modrým orlem (vévodství osvětimské) a levé modré se stříbrným orlem (vévodství zátorské).

Hořejší střední hlavní pole určeno jest erbům arciknížetství rakouských, Tyrolska, Štýrska a řádu německého. Toto pole jest na příč třikrát roz-

děleno, svrchní a spodní řada jest na zděl ve čtyři štíty rozdělena, prostřední ve tři, obsahujíc pod kloboukem arciknížecím také štítek modrý, na němž jest pět orlů, dva a dva jsou k sobě obráceni a jeden uprostřed nich (Rakousy pod Enží). Ve svrchní řadě tohoto hlavního pole spatřuje se v pravo ve štítě zlatou a červenou barvou na zděl rozděleném v pravé polovici černý orel, v levé dva stříbrné svislé pruhy (Rakousy nad Enží); vedlejší štít jest opět zlatou a červenou barvou na zděl rozdělený a v pravé jeho polovici jest černý lev, v levé stříbrný pruh příční (vévodství solnohradské); na třetím štítě vedlejším jest v zeleném poli vzpiatý pardál, jemuž z tlamy a z uší plamen sálá (vévodství štyrské); na posledním čtvrtém štítě stříbrném jest černý kříž o zakulacených koncích ramenou, zvenku stříbrem obložený, v každém konci jeho čtyř ramenou jest zlatá lilie k okraji štítu obrácená a uprostřed kříže jest štítek zlatý s černým orlem (řád německý).

Prostřední řada na stejné dvě polovice rozdělena jest; v pravé polovici spatřuje se ve stříbrném poli korunovaný červený orel se stříbrnou jetelovitou okrasou na křídlech (knížecí hrabství tyrolské), v levé polovici jsou dva štíty: na prvním stříbrném korunovaný černý orel se stříbrnou jetelovitou okrasou na křídlech (knížetství tridentské), na druhém červeném stříbrný beránek boží, jak zpět hledě kráčí s ozářenou hlavou, stříbrnou korouhvičku s červeným křížem drže pravou přední nohou (knížetství brixenské). Ve spodní řadě jest v pravo na prvním štítě modrém zlatý kozel černých rohů ve skoku (hrabství hohenembské); vedle na stříbrném štítě červená kostelní korouhev s třemi zlatými obroučky (hrabství feldkirchské); na sousedním štítě hermelínovém, který rozdělen jest dvěma úzkými svislými černými pruhy, jest stříbrný svislý pruh s třemi řepami nad sebou (hrabství bregenzské); na posledním štítě modrém září zlaté slunce nade třemi zlatými pahrbky (hrabství sonnenberské).

Spodní, prostřední hlavní pole obsahuje erby království illyrského a držav k němu náležitých neb sousedních. Jest třikráte na příč rozděleno, potom ve svrchní řadě a v prostředku na čtyři, ve spodní řadě na dva štíty rozděleno a do prostředka spodní řady ješt špice vsazena. Také toto hlavní pole má svůj štítek pod královskou špičatou korunou a opatřuje se na něm v modrém poli zlatá loď veslová dle starého způsobu (Illyrie).

První štít svrchní řady tohoto hlavního pole jest na zděl zlatou a červenou barvou rozdělen, v pravé jeho polovici jsou tři černí lvové nad sebou krácející, v levé polovici stříbrný pruh příční (vévodství korutanské); ve vedlejším stříbrném štítě jest korunovaný modrý orel s půlměsícem dvěma řadami červeně a stříbrně šachovaným (vévodství krajinské); v třetím stříbrném štítě jest červeně lemovaný klobouk se dvěma červenými páskami skříženými s třapci na koncích, které ze vnitřku dolů visí (vindická marka); ve čtvrtém posledním v levo štítě modrém jest korunovaný zlatý orel (vévodství furlanské). V prostřední řadě jest první štít zlatou a červenou barvou na příč rozdělený maje ve svrchní části korunovaného černého

dvojhavého orla, ve spodní stříbrný příční pruh s obrácenou černou kotvicí (Terst); ve vedlejším štítě modrém kráčí koza zlatá červených rohů (markrabství istriánské); v třetím štítě modrou a zlatou barvou na příč rozděleném spatřuje se kotvicový stříbrný kříž (Gradiska); poslední čtvrtý štít jest pokosně rozdělený a po pravé straně šestkrát stříbrnými a červenými pruhy přepažený, po levé jeho straně jest v modrém poli korunovaný zlatý lev (knížecí hrabství gorické).

Ve spodní řadě jsou oba štíty i se špicí mezi ně osazenou barvy stříbrné a spatřují se v pravém štítě tři modré pokosné pruhy (vévodství dubrovnické), ve špicí obrněný jezdec s kopím (vévodství zaderské) a v levém štítě červený lev (Kotor neb Albansko rak.).

Do pravého středního pole přijaly se ještě některé erby Uherska se týkající. Jest na zděl a na příč do polovice a ve spodní části třikrát na zděl rozděleno.

Ve svrchní pravé části jest na modrém štítě korunovaný červený lev o dvou ocasích, po jehož pravé straně v hořením koutě stříbrný měsíc, po levé straně stříbrná hvězda jest (Kumánsko); na levém zlatém štítě vyniká u levého okraje štítu z bílých přirozených oblak červená ozbrojená ruka s nahým mečem k ráně (Bosna nebo Rama); ve spodní řadě v pravo přepažen jest modrý štít čtyřmi stříbrnými úzkými pruhy příčnými (dvojakými pruhy) a mezi dvěma prostředními z nich vyskakuje v červeném poli stříbrný vlk (Bulharsko); na vedlejším červeném štítě jest přirozená černá sviní hlava rypákem svým pokosně vzhůru obrácená, jížto červená střela v tlamě vězí (Srbsko, Servia); v posledním levém štítě modrém jsou tři stříbrné podkovy hřbetem vzhůru obrácené 2 a 1 (Raška).

Poslední hlavní pole totiž levé prostřední obsahuje dle posavadního zvyku španělské a lothrinské erby na památku. Jest třikrát na příč rozděleno a na zděl ve svrchní řadě dvakrát, v prostřední a poslední řadě třikrát. Nahoře v pravo jest na stříbrném štítě zlatý kříž berličkový a v každém koutě jeho zase malý křížek zlatý (Jerusalem); v levo jest v červeném poli zlatý zámek s černými vraty (Kastilie); ve střední řadě spatřuje se nejprve na stříbrném štítě korunovaný červený lev s vyplazitým zlatým jazykem (Leon); vedle něho na stříbrném štítě čtyři červené svislé pruhy (Arragonie); na posledním štítě této řady drží v modrém poli korunovaný stříbrný lev zlatý kříž v přední tlápi (Indie). Ve spodní řadě jest první štít v pravo zlatou a stříbrnou barvou kosmo rozečtvrcený, v hořením a dolním poli jsou čtyři červené pruhy svislé, v postranních polích spatřuje se po jednom černém orlu červeně ozbrojeném (obojí Sicilie); na vedlejším černém štítě jest stříbrný kříž (Kalabrie); poslední štít této řady má modré pole zlatými liliemi posázené, jichžto nejhořejší řada červeným turnajským límcem o 5 cípech z části přikryta jest (Anjou).

Hlavní štít rakouský ozdoben jest odznaky řádů císařství rakouského; řádem zlatého rouna, vojenským řádem Marie Terezie, civilním záslužným

řádem svatého apoštolského krále Štěpána, císařským rakouským řádem Leopoldovým a řádem železné koruny.

Řádový řetěz zlatého rouna otočen jest kolem postranních okrajů hlavního štítu a táhne se pod ním dokola, ze středu jeho visí dolů zlaté rouno. Články zlatého řetězu složeny jsou z křesacího kamene ohnivými plameny obklopeného mezi dvěma křesadly. Rouno podobá se úplně kůži beránčí s hlavou a nohama.

Tmavočervená páska řádu Marie Teresie uvnitř s bílým pruhem zšíří dlaně nese se buď za pokrajními stranami hlavního štítu buď za články řetězu zlatého rouna dolů a nad samým zlatým rounem visí osmirohý zlatý kříž bíle emailovaný, nesa na sobě v prostředku erb rakouský s nápisem Fortitudini a na rubu do sebe spletená začáteční písmena monogramm ze začátečních písmen jmen František a Marie Terezie. Nad ním spatřuje se na řádovém řetěze kříž řádu sv. Štěpána. Řetěz visí dolů ze spod dolních koutů hlavního štítu, články složeny jsou střídavě ze začátečních písmen jmen Štěpán a Marie Teresie a z královské uherské koruny mezi tato písmena vložené; uprostřed řetězu nalézá se zlatý štítek s černým orlem a nápisem: Stringit amor, na němž znamení řádu zavěšeno jest. Jest to osmirohý zlatem obroubený kříž zeleně emailovaný, v jehož prostředku se červeně emailovaný štít, na němž se vidí královský novouherský erb a po jeho obou stranách začáteční písmena nejjasnější zakladatelky M. T. a kolem nápis: Publicum meritorum praemium spatřuje.

Na zadní straně kříže jest bíle emailovaný štít s nápisem: Sancto Stephano Regi Apostolico, věncem z dubového listí ovinutým.

Pod dolejší krajem hlavního štítu visí na řetězech svých rakousko-císařský řád Leopoldův a řád železné koruny vedle sebe, první z pravé, druhý z levé strany. Každý článek řetězu řádu Leopoldova obsahuje monogramm z písmen F. a L. (Franciscus a Leopoldus) složený, nad nimiž nahoře rakouská císařská koruna a pod nimi věnec z dubového listí se nalézá; na prostředním věnci visí kříž řádový. Jest zlatý, emailovaný, na venek osmirohý, červený a bíle obroubený, s kulatým rovněž červeným štítem uprostřed, na němž monogramm ze začátečních písmen F. I. A. (Franciscus Imperator Austriae) složené se spatřuje. Kolem štítu jest opět obruba a v ní slova: Integritati et merito. Rub kříže rovná se líci, až na to, že kulatý štít uprostřed bílý jest, zlatým dubovým listím ověnčený a jako nápis nese heslo, nebožtíka císaře Leopolda II.: Opes Regum, corda subditorum. Nade křížem vznáší se rakouská císařská koruna.

Řetěz řádu železné koruny složen jest z monogrammu písmem F. P. ze železné koruny a z věnce dubového, kteréžto části střídavě články řetězu jsou. Znamení řádu jest železná koruna, na níž císařský rakouský korunovaný orel dvojhlavý spočívá. Na obou stranách svých má na prsou emailovaný kulatý modrý štít, v němž z předu zlaté písmo F, vzadu letopočet 1818 se nalézá.

Odznaky řádů ozdobený hlavní štít erbu rakouského spočívá na prsou dvojhavého černého císařského orla na každé hlavě korunovaného se zlatými zobáky a vyplazitými červenými jazyky, jenž v pravém pazouru zlaté žezlo říšské a státní meč se zlatou křížovou rukojetí a v levém pazouru císařské zlaté říšské jablko se zlatým křížem drží. Tento dvojhavý orel nalézá se po způsobu německém na zadním zlatém štítě, na němž císařská koruna rakouská se skví.

Koruna tato jest zavřená koruna pásová na dolejší obrubě zlatým obroučkem drahokamy ozdobeným otočená; špice její jsou střídavě zlatým listím a perlami posázené. Na nejvyšším místě středního oblouku nebo pásu spočívá císařské jablko říšské. Koruna jest červenou čepičkou podšazena, z nížto dvě pásy rozletité dolů visí. Zadní štít drží jako štítonoši dva černou a zlatou barvou na příč rozdělení gryfové se zlatým zobákem a vyplazitým červeným jazykem.

Blasonování svrchní části erbu.

Je-li více helmů nade štítem, poví se, kolik jich jest a jakého druhu jsou, mají-li koruny na sobě čili točenice. Z helmů bez korun a bez točenic vyniká bezprostředně klenot. Helmy bez klenotů jsou velikou vzácností ve starší době, v novější době jsou jen výrobkem špatné heraldiky, kterou též koruny důstojenství na helmech s klenotem i bez klenotu charakterisují. Koruny na helmech jsou obyčejně koruny listové, více méně ornamentální a otevřené, helmy pak také otevřené. Pročež postačí říci: nade štítem korunovaný helm. Zvláštní druhy helmů sluší jmenovati, jako helm kbelcovitý, hrncovitý, kolčí atd.

U točenic udají se barvy jejich, které obyčejně bývají také barvami přikryvadel nebo barvami erbovními.

Řetězy a čestné peníze kolem krku zavěšené asi od konce XVI. stol. (Jan Žernovský ze Žernovic na Moravě r. — v — pochovaný má nejstarší čestný peníz) všeobecně na portrétech náhrobků nalézáme, jakkoliv původně nebyly než odznaky fojtů turnajských. V erbovních listech pozdějších se blasonují a také podšívka a barva helmů. Obšírnosti takové není potřeba, poněvadž na barvě podšívky nezáleží a helmy se malují s barvou železnou neb ocelovou a se zlatými sponami. Je-li helm celý zlatý, nesmí se to mlčky pominouti.

O heraldickém postavení helmů již svrchu se mluvilo a nepřipomeneli se něco zvláště, obyčejně helm bývá na vrchním kraji štítu. Je-li helm vedle štítu, jako ve starších památkách bývá, nebudiž to nikdy opomenuto od blasonujícího. Kdo úzkostlivě blasonuje, připomenete též chybně umístěné helmy nad korunou důstojenství, ba někdy mu bude o koruně říci, jakoby etěla. Postaven bývá helm uprostřed štítu nám naproti. Spatřujeme-li klenot ze strany k. p. vynikajícího lva, mívá helm také též směr. Klenot vždy v pravo obracetí, třebaš helm byl v levo obrácen, jest nepřístupno.

Po helmě následuje jméno klenotu, jenž obyčejně z helmu vyniká. Křídla u nás Čechů rozeznávají se orličí a orlová, ostatní jiná se vždy také připomínají a zároveň, zdali křídla složená neb rozložená jsou, tak že jen jedno křídlo neb obě viděti lze. Strany rohů je zbytečno vždy buvolové jmenovati, když jiných nemáme před sebou.

Když klenotem opakuje se erbovní znamení ve štítu, blasonujeme je krátkým popisem bez určení barev, přidávajíce k popisu: »jako dole ve štítu«. Rozdíl v blasonování jest jen tenkrát, když znamení erbovní buď se opakuje na pomocných klenotech obyčejně na křídlech a rozích nebo vyniká samo o sobě z helmu nebo je složité a opakuje se pouze hlavní jeho figura. Zvířata celá na štítě vynikají z helmu jen do polovice.

Rozmanité způsoby blasonování při štítech na zděl, na příč, na kříž a šikmo rozdělených jakož i pruhy rozmanitě přepažených a klíny i krok-vemi dělených viz při korespondenci štítu a klenotu, kde též k tomu poukázáno jest, které ze dvou erbovních znamení za hlavní se pokládá a jako klenot opakuje. Je-li jeden helm nade štítem prostým a nesloženým, samo sebou se rozumí, že jemu náleží. Ale je-li štít z několika jiných štítů složen a na něm také několik helmů, nelze vždy hned poznati, ku kterému štítu který helm sluší a třeba dobře napřed historický postup jeho složení znáti. Někdy ovšem bez velikých obtíží uhodneme, ku kterému štítu který helm náleží, jako že na erbu knížat Windischgrätzu první helm k prvnímu a čtvrtému poli hlavního štítu sluší, druhý helm ke štítku náleží a třetí helm ke druhému poli hlavního štítu.

Přikryvadla blasonujeme jmenujíce jejich barvy; tvary jejich, jsou-li listnaté čili na způsob pláště dolů po helmu splývají, se neurčují. Na erbu knížat Windischgrätzu jsou přikryvadla prvního helmu červená a stříbrná, druhého helmu červená a zlatá, třetího helmu černá a zlatá. Mají-li přikryvadla na obou stranách svého helmu více než dvoje barvy, jmenují se napřed barvy přední strany, potom barvy zadní strany, n. př. přikryvadla jsou z předu modrá a stříbrná, vzadu černá a zlatá. Nežádka při několika helmech přikryvadla prostředního helmu co do barev svých shodují se s barvami přikryvadel pravého a levého helmu. Blasonují se pak takto: Přikryvadla jsou z předu černá a zlatá, v zadu červená a stříbrná, čemuž se tak rozumí, že při těch helmech první barvy má na obou stranách přikryvadel černou a žlutou, třetí na obou stranách červenou a stříbrnou, prostřední pak druhý má z předu přikryvadla černá a žlutá, v zadu červená a stříbrná.

V dobách nejstarší heraldiky nebývají často žádná přikryvadla, což také blasonujícímu opověděti jest. Podobně vedli si v dobách heraldiky nejpozdnějších.

Nalézá-li se na vrchním kraji štítu koruna místo helmu, opoví se dle důstojnosti a dle druhu k. p. nade štítem královská koruna, biskupská čepice, červený klobouk s hermelínovým beránkem, hraběcí, baronská, šlechtická koruna atd.

Blasonování ozdobných kusů.

Po štítě, helmu a přikryvadlech dojde na blasonování ozdobných kusů a opovětí se nejprve řády, potom odznaky důstojností za štítem, štítonoši, hesla a stany erbovní nebo pavillonu.

Při rádech neblasonuje se ani řádový kříž nebo klenot ani řetěz, ale když místo řetězu jsou pásy, oznámí se jejich barvy. Řekne se tedy: Štít otočen jest řetězem a klenotem řádu zlatého rouna, nebo: Dole na štítě visí na pásce modré a stříbrné kříž král. bavorského řádu korunového. Je-li více řádů pohromadě, určí se, když řetězy koncentricky visí, nejprve ten, jenž u samého štítu visí a potom ostatní až k nejkrajnějšímu; visí-li však klenoty řádové vedle sebe, určí se nejprve klenot prostřední, potom pravý atd. jako u helmic.

Odznaky důstojností bývají obyčejně na přič přeložené za štítem na př. meč a berla biskupská dřívějších souverénních biskupů německých. Některé odznaky důstojností bývají umístěny z příma buď za štítem nebo po stranách jeho, jako meč vytasený rodiny saské Marschallů stojí po pravé straně štítu. Tyto odznaky důstojností blasonují se tak, že se druh jejich určí a místo za štítem nebo po stranách jeho. O odznacích pod štítem již svrchu řečeno bylo.

Strany štítonošů k tomu přihlížeti jest, zdali jsou stejného čili rozdílného druhu, více zdali štít skutečně drží nebo nesou čili jen vedle něho stojí aniž se ho dotýkají. Také nalézáme štítonoše jen na jedné straně štítu a když člověk štít jednou rukou drží, mívá v druhé prapor, kopí, věnec atd.

Blasonující štítonoše určujeme, jaké jest jejich postavení, kolik jich jest a jakého jsou druhu, jaká mají zvláštní znamení a přídavky. Jsou-li štítonoši jen prosté obrazy, řekne se zkrátka: Štít drží dva zlatí gryfové s černými křídly (v erbu Rakouském) nebo dva černí medvědi (v erbu pánů z Rosenberka) a také dva rytíři (v erbu pánů Bechyňů z Lažan a města Budějovic českých).

Je-li heslo pod štítem, opoví se takto: Pod štítem na poletující stříbrné pásce zlatými slovy psáno: In hoc signo vinces v erbu hrabat Taaffův. Jindy bývá heslo napsáno na pásce kolem štítu otočené, jako na erbu anglickém: Hony soit qui mal y pense. Také obrazy klenotní mají pásy s hesly, jako na erbu Medicijském. Na ruském erbu nalézá se heslo: S námi bog kolem kopule pavillonu.

Blasonující také stanu erbovního nepomine, jenž obyčejně za erbem bývá, jsa nahoře pokryt korunou. Vnitřní strana stanu bývá hermelínem vyložena, vnější mívá jen jednu barvu anebo jest poseta rozmanitými obrazy, jako dvojhlavými černými orly v ruském erbu, nebo lilii zlatými ve francouzském erbu. Třapce zlaté, okrasy, šňůry se nepřipomínají, aniž zdali stan s odletujícími od něho páskami vyobrazen jest nebo s pažmami nahoře v uzle zavázanými nebo s vyhrnutou nahoru oponou jako na di-

vadle. Blasonuje se tedy: Kolem celého erbu nese se purpurový stan erbovní s královskou korunou.

U některých erbů suverénních za pavillonem nahoře vyniká říšská korouhev ku př. u erbu pruského, ruského atd. Korouhev taková, která ve dva konce rozletité rozdělena bývá, výslovně se připomíná: Za francouzským erbovním stanem nese se do výšky říšská korouhev modrá zlatými liliemi posázená. *)

Historisování erbů.

Kdo vyličí, jak erb nějaký povstal a postupem času rozhojněn a změněn byl, až nabyl tvaru, jaký nyní před sebou máme, ten podá historický vývoj erbu nebo erb zhistorisuje.

Nevzal-li erb žádné změny od počátku svého, jak toho příkladů erby novějšího původu poskytují, které erbovními listy uděleny byly buď jednotlivým osobám neb městům a městysům, přestane historisování na tom, že se podá datum erbovního listu aneb se určí, kdy poprvé se erbu užívalo.

Vděčnější práce jest, historickou cestou zkoumat, jak starý erb z několika jiných složený během času rozhojněn a zlepšen byl. Že důkladně genealogii rodu tohoto erbu zkoumateli znáti třeba, jakož i dějiny města a městečka, o jehož erb se jedná, jest na bíledni.

Prameny historických práv o jednotlivých erbech najdeme v deskách zemských, ve šlechtickém archivu c. k. ministerstva vnitra, v archivech veřejných a soukromých, v rodinných pamětech, sbírkách pečetí, erbovnících, na veřejných pomnicích a v tištěných spisech hlavně v monografiích jednotlivých měst a městysů, hradů a zámků, vesnic, kostelů, klášterů, nadací atd.

Kdo erb určitý historisuje, vede si při tom takto:

1. poví, jak se erb jmenuje, jakého druhu jest a které zemi náleží;
2. vykládá původ erbu a když tento složitý jest, původ erbu základního. Při rodech starožitných, kde původ dokázati se nemůže, připomíná se nejstarší pečeť nebo pomník s tímto erbem. Byl-li erb některý erbovním listem udělen, připomenouti sluší, kde, od koho a proč erb takový udělen byl;

3. určí se všechny přídatky a změny erbu, kdy které se staly.

Všeobecné heraldice nenáleží, aby historisujíc nějaký erb i vedlejší větve jeho rodu připomenula, které neměly žádného vlivu na erb; za to heraldice nějaké země nebo nějakého rodu nemůže nic býti obšírným. Na příklad uvádíme vývoj erbu knížecího rodu Švarcenberského.

Knížata Švarcenberkové pocházejí ze severního Bavorska, kde ve Frankách na řece Mohuči kolébky jejich rodu hrady Seinsheim a Švarcen-

*) Sepsání Kolářovo nezměněné.

berk stojí. Nejstarší erb Seinsheimský vyskytuje se na pečeti Hildebranda ze Seinsheimu z r. 1258 a blasonuje se jako štít na pět částí nazdél rozdělený. —

Vilém ml. ze Seinsheimu první má na helmě svém jako klenot mužička nebo po slovansku běsa na pečeti z r. 1386.

Na začátku XV. stol. nabyt Erkinger ze Seinsheimu hradu Švarcenberka a stal se dědičným nejvyšším lovčím biskupství Würzburského, načež císař Zikmund, když Erkinger hrad Švarcenberk jako léno mu poddal, učinil ho svobodným pánem r. 1429.

Erkinger přijal první jakožto klenot mužička na jeden helm a na druhý helm buvolové trouby, každou třemi pštrosími pery, dvěma na troubě a třetí v ústí ozdobenou. Barvy štítu známe teprve od r. 1490 a barvy klenotu již od r. 1455. Na štítě stříbrném spatřují se čtyři modré pruhy svislé a na prvním helmě buvolové rohy modře a bíle pruhované a pavími pery posázené, na druhém helmě jest mužiček v červeném rouše, jehož hlava pokryta jest r. 1455 červenou (roku 1490 bílou) čepicí s beránkem červeným, na níž dvě bílá a dvě modrá pštrosí pera jsou. Dle pozdějších zpráv jsou pera tato tři: červené, bílé a modré.

Vedle obdarování svého jal se Erkinger první psáti ze Švarcenberka a ze Seinsheimu a synové jeho z dvojího manželství založili dvě větve Švarcenberského rodu; praotcem starší větve na Stefansberku byl Míchal, mladší na Švarcenberku a Hohenlandsberku měla dva zakladatele, bratry Jana a Zikmunta. Erb Seinsheimský proměnili synové silného Jana II. ze Švarcenberka roku 1529 dne 21. října tou měrou, že si zvolili štít čtyřmi bílými a čtyřmi modrými pruhy svislými rozdělený, přikryvadla bílá a modrá a dva helmy, jeden s mužičkem červeným a červenou čepicí, druhý s buvolovými troubami, pavími pery posázenými. Na čepici mužičkovu dali si místo tří per pštrosích (červeného, bílého a modrého) kytku skropenou těmito barvami nad korunkou.

Dne 21. května r. 1566 povýšil císař Maxmilian II. bratry Jana III., Bedřicha a Pavla, syny Bedřicha ze Švarcenberka z linie Hohenlandsberské a zároveň Otu Jindřicha, syna Kryštofa II. a Jana Gerwicka i Kryštofa II., vnuka Kryštofa I., jenž do Bavorska se vystěhoval, za hrabaty sv. římské říše a říšské panství Švarcenberské za hrabství. Novým hrabatům byl také posavadní erb jejich polepšen a rozhojněn. Štít dostali na kříž rozdělený; v prvním a čtvrtém poli zůstal jejich původní erb roku 1529 proměněný a do druhého a třetího pole červeného obdrželi na třech černých vrších bílou čtverhrannou věž z tesaných čtverců s kabřincem a stěnami, černou branou a třemi střílnami nad sebou umístěnými.

Ke dřívějšímu turnýřskému helmu s bílými a modrými přikryvadly a k jeho klenotu mužičku mezi dvěma buvolovými rohy pavími pery posázenými přidružil se nový turnýřský helm s rubínovými a s bílými přikryvadly a na helmě labuť své přirozené barvy s otevřeným zobákem a

k letu povznesenýma křídloma. Věž do štítu přijatá není nic jiného než mluvícím znamením ode jména hradu Švarcenberka vzatým.

Větev Hohenlandsberská vymřela r. 1588 a hrabství Švarcenberské dostalo se mladší větvi bavorských Švarcenberků a po jejich vymření r. 1618 starší větvi, která v brzké době také sešla roku 1646. Z pošlosti Stefansberské prodal Sigmund hrad Stefansberk markraběti braniborskému r. 1502 a jeho bratr Erkinger II. obrátil se do Nizozemska, kde také za manželku pojal Apollonii hraběnku z Marku a s ní statku Wittemu u Maestrichtu nabyt. Po jeho smrti založili opět synové jeho Edmund a Vilém dvě větve: Edmund Lutyšskou, která dlouho netrvala a Vilém odebrav se do Julišska, stal se praotcem nynějších knížat Švarcenberkův. Vilém měl štít na kříž rozdělený a vedle rodného erbu v prvním a čtvrtém poli oblíbil si v druhém a třetím erb hrabat z Marku po své nebožce matce, totiž štít na příč rozdělený pruhem o třech polích, z nichžto každé šestkrátě šachované jest, na prahu kráčí půl lva s kytkou ve své tlapě; klenot: mužíček mezi dvěma buvolovými rohy opět ze starého erbu Švarcenberského vzat jest.

Vilémův mladší syn zůstal v Julišsku, starší Vilém II. přijal službu u kurfiřta Kolínského a umřel na rány, které utržil v bitvě u St. Quentinu r. 1557. Skrze svou manželku Annu z Harffu nabyt statku Gimbornu, který dlouho potom rodinným majetkem byl. Vilémův syn Adolf záhy se významem v bojích proti Hugenotům přijal r. 1590 místo plukovníka ve španělském a později v císařském vojstě. Vedle jiných válečných skutků v Uhrách proti Turkům proslavil se po celé Evropě vzetím pevnosti Rábu r. 1598, pro kterýžto hrdinský čin císař Rudolf II. ve slavném shromáždění stavů v Praze ho na rytíře pasoval a stav hraběcí jemu a potomkům jeho propůjčiv také přiměřeně starý původní erb Švarcenberský polepšil. Štít jejich byl na kříž rozdělen a starý rodný erb dostal se do prvního a čtvrtého pole, totiž na stříbrném štítě čtyři modré svislé pruhy a do druhého a třetího pole obdrželi useknutou hlavu Turkovu s chomáčem vlasů nahoře na hlavě a na ní havrana stojícího se zlatou páskou na krku, jak se k tomu má, aby pazourem své pravé nohy Turkovi oko vyklinul, levou nohu o krk Turkovy hlavy opíraje. Nade štítem byly tři otevřené turnýrské helmy s korunami zlatými k sobě obrácené: první a třetí s přikryvadly modrými a bílými, druhý prostřední s černými a žlutými. První helm dostal za klenot dvě buvolové trouby, každou osmkrátě modře a bíle pruhovanou, jichžto modré pruhy jakož i ústa pavími pery posázeny byly. Na třetí helmě byl mužíček bez rukou a nohou s přistřiženými širokými vlasy a černým vousem zašpičatělým v rouše pevně přiléhajícím, osmkrátě nazděl modře a bíle pruhovaném s límcem bílým kolem krku a na hlavě pohanský klobouček na zděl modře a bíle pruhovaný s modrým beránkem a na hořejším konci kloboučku tři pštrosí pera bílé uprostřed a modré po pravé a levé. Na druhém helmě byla useknutá hlava Turkova s havranem a na každé straně její po třech kopích v koruně helmu zaražených,

černě a žlutě pruhovaných s třemi praporci žlutými a černými dolů vlajícími. —

Adolfův syn hrabě Adam ze Švarcenberka, komoří a místodržitel braniborský, na svůj štít si dal štítek s křížem řádu Johanitů jsa od r. 1625 mistrem tohoto řádu v Sonnenburce.

Synu Adamovu Janovi Adolfovi postoupil r. 1642 hrabství Švarcenberského Jiří Ludvík poslední Švarcenberk ze starší bavorské linie.

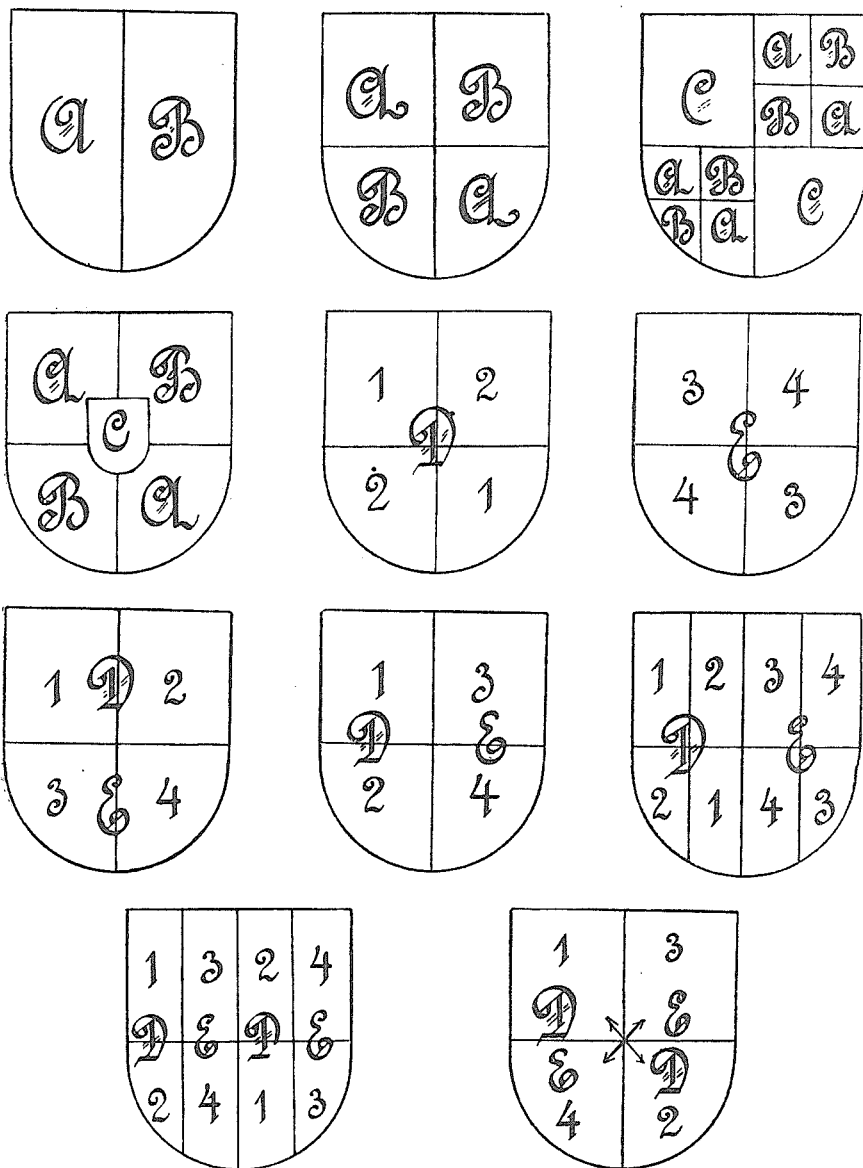
Edmund III. ze Švarcenberku Lutyšské větve přijal k rodnému štítu Švarcenberků od svobodných pánů ze Seinsheimu (od r. 1580) vyskakující v právo divokou svini, erb vymřelých pánů ze Sinchinku, jichžto statku stejnojmenného Jiří Ludvík ze Seinsheimu nabyl. Edmundova pečeť s erbem na kříž rozděleným, na němž v 1. a 4. poli Švarcenberský starý štít, v 2 a 3. svině divoká se spatřuje, pochází z r. 1645.

Když Švarcenberkové za knížata povýšení byli dne 14. července 1670, erbu svého neproměnili, až teprve když r. 1688 Marii Anně dědičné lantkraběnce Kleggavské a hraběnce Sulzské provdané za knížete Ferdinanda ze Švarcenberku povoleno bylo, aby synové její knížata Adolf Ludvík a Adam František se svými potomky směli se psáti lantkrabaty a lantkraběnkami Sulzskými, rozhojněn jest posavadní erb Švarcenberský erbem Kleggavským a Sulzským a dostal úpravu, jakou podnes se honosí.

Erb této přední rodiny šlechtické v Čechách jest na kříž rozdělen a má uprostřed štítek nazděl rozdělený, v jehož pravé polovici jest věž Švarcenberská, v levé na modrém štítě tři zralé snopy (2. a 1.) lantkrabství Kleggavského. V prvním poli štítu zůstaly čtyři modré pruhy svislé ve stříbře, jaké měli Seinsheimové, do druhého pole dostal se erb hrabství Sulzského: tři špice rubínové barvy ve stříbře, do třetího pole erb svobodných pánů Brandisských, jenž roku 1508 s erbem Sulzským a Kleggavským se sloučil a hořící na hořejším konci větev černou o třech sucích na stříbrném štítě ukazuje; v posledním poli zůstala useknutá Turkova hlava. Ke štítu tomuto složitému náleží pět helmů turnýrských, ze kterých čtyři po koruně mají a prostřední klobouk knížecí. Přikrývadla prvního helmu jsou bílá a červená, pátého černá a bílá, druhý a čtvrtý helm mají přikrývadla modrá a bílá, třetí prostřední helm žlutá a černá. Klenotem prvního helmu jest bílá biskupská čepice s třemi rubínovými špicemi (po-
něvadž byl prý jeden hrabě Sulzský místodržitelem v Jerusalemě), na pátém helmu jest hořící černá větev o třech sucích, na druhém mužiček v rouše na zděl modře a bíle pruhovaném, na čtvrtém buvolové trouby modře a bíle pruhované a pavími pery posázené a na třetím prostředním helmě nad kloboukem knížecím Turkova hlava s havranem mezi kopími černě a žlutě pruhovanými s praporečky dolů vlajícími týchže barev. První tohoto erbu užíval kníže Adam František ze Švarcenberka, jenž po svém otci r. 1703 následoval.

Druhorozený syn knížete Josefa († 1782) Karel založil r. 1802 druhý majorát Švarcenberský na zámku Orlice a že obezřetným vedením spo-

jených vojsk hlavně k vítězství v bitvě u Lipska přispěl r. 1814 císařskou milostí propůjčen mu za odměnu ze štítku rakouského erbu prostřední

Obr. 75. Vzorce pro blasonování.

erb stříbrný pruh v červeném štítě a dán do prvního pole ostatně nezměněného erbu tohoto druhého Švarcenberského majorátu.

Vývoj erbu rodu Lobkovského podrobně je popsán v IX. díle Pam. arch., kamž odkazujeme. *)

*) Sepsání Kolářovo nezměněné.

Navrhování, posuzování, poznávání.

Navrhovati erb znamená buď vymyslet nový erb aneb několik starých erbů v jeden sloučiti. Na novém erbu lze žádati, aby byl sestrojen podle pravidel heraldických a byl výrazem jisté myšlenky. Toto podání zachovávalo se v naší kanceláři od 16. st., kdykoliv se k tomu vyšší pohnutka naskytovala, nežli obyčejná ctižádostivost a všední pachtění po erbech. Proto přihlížeti jest k těmto věcem:

1. Budiž pováženo, komu se nový erb navrhuje a podle toho voltež se vhodná znamení; ku př. knížeti sluší složitý zdobený erb, šlechtici jednoduchý. Města nechť nezapomínají na svůj odznak, hradby, věže a bránu. —

2. Navrhovatel nechť se vyhne všedním a často se vyskytujícím znamením, jako jsou lvi, orlové a p.

3. Barvy buďtež tak voleny, aby znamení svou barvou nad pole vynikalo. Oku lahodí, spojují-li se stříbrná s červenou a zlatá s modrou.

4. Má-li býti nějaký erb polepšen neb rozmnožen, buďtež chyby, které by na starém erbu zřejmy byly, opraveny a nová znamení buďtež taková přidána, která pocházejí z královské milosti anebo byla skrze nějaký majetek získána

Posuzovati erby náleží tomu, kdo pravidla heraldická zná a při bohaté zkušenosti si také jistý vkus osvojil. Takový pozná snadno chyby a vady. Při posuzování erbů má se přihlížeti k tomu:

1. Je-li tvar štítu přiměřený.

2. Je-li na štítě jednotlivé znamení, budiž na něm rozloženo tak, aby štít až blízko ke kraji zakrývalo. Nevkusné tedy je dáti znamení do prostředka a nechati široký okraj, tím se také chybí proti článku 3. navrhování.

Není-li znamení po celém štítě a vkusně rozloženo, je to podstatná vada. Vzpomeňmež si, že staří milovali na štítech zvířata s výrazem největší zuřivosti, aby je snadno mohli rozložit.

3. Je-li štít dělen na části, budiž posuzováno, jestli se tak dělo vkusně. Nevkusné ku př. by bylo, kdyby čtyři pole štítu nebyla souměrná.

4. Budiž posuzováno, je-li erbovní znamení věrně vykresleno. Věrností se tu vyznívá heraldická věrnost a nežádá se tu ku př. aby byla orlice tak kreslena, jako je v přírodě. Ovšem je-li znamení vzácné t. j. málokdy se vyskytující, musí se přihlížeti k věrnosti přírodní sice by se nepoznalo. Staročestí rytci ryjíce pečeti si v té příčině dosti správně vedli; často jest pečeť neumělá, ale znamení zřetelné (ku př. kačer se hned pozná). —

5. Posuzovati se má ve složených erbech, jestli jednotlivá znamení patřičně rozvržena jsou.

6. Posuzovati se má, zdali helmy a klenoty jsou patřičně umístěny a zdali korespondence mezi nimi a erbovním znamením zachovávána.

7. Posuzovati se má, zdali jsou při erbu ozdobné kusy, k nimž majitel erbu práva nemá, aneb které se s jeho důstojenstvím nesrovnávají.

8. Konečně jest také soud volný, zdali ten, který erbu užívá, k tomu oprávnění má.

Poznávati erb slove latinskou řečí diagnosa. Zde se jedná o dvě věci. Předně jest často důležité poznávati, které zemi, rodině aneb místu který erb patří, protože často se neznámé pozorovateli erby na mincích, aneb jiných hmotných památkách naskytnou.

Otázku takovou může rozluštit jen ten, který má neobyčejnou paměť a dostatečnou sbírku. Pro jednotlivé země mohl by býti sestaven klíč (jako je ku př. v botanikách), ale k tomu by bylo potřeba důkladného probrání veškeré látky a tak práce jednoho živobyť. Druhá věc týče se otázky, do které doby některý erb známý neb neznámý náleží. Tu zase může býti dvojí otázka, totiž v které době který erb povstal aneb kdy byl jistý předložený erb kreslen, malován neb vytesán. U první věci rozhoduje zkušenost a cit badatelův. Badatel zná hojnost erbovních znamení a štítových kusů, ví, že v starší době byla oblíba jednoduchých znamení a že čím více přibývalo erbovních listů, tím se stávaly erby složitějšími, a aby se unikalo stejnosti, nevkusně přecpávanými. Z přítomné heraldiky lze sestavit pro to jistou řadu pravidel. Rozluštění otázky, kdy který erb byl malován, vyžaduje sice také zkušeností, ale může býti způsobeno laikem, jestliže si z tohoto spisu řadu pravidel k tomu se nesoucích sestaví. Při tom přihlížeti bude ke tvaru štítu v rozličných dobách, tvaru helmice, přikryvadel a stylisací jednotlivých částí.

Je-li známo, komu ten jistý erb patřil, pomohou i psané paměti. Ku př. na kostele v Žežicích jest vytesán erb: na štítě k pravé straně nakloněném jsou tři lupeny, na levém jeho rohu jest helmice na způsob šišáku a na ní dva rohy nevysoké a hrubé. Štít hrubě nakloněný svědčí o starší době než jest 15. st., helma o starší ještě době, rohy o 14. století, kdež sice také dlouhé se vyskytují, ale za to krátké v pozdějších dobách se nenacházejí. Ten erb měli rytíři z Lungvic, kteří v Žežicích od r. 1375 patrony byli. (Lib. conf.) Není tedy pochyby, že erb ten asi do té doby klásti dlužno.

Návod, jak by se sbírky erbů soustavně spořádaly, napsal Dehlev svob. pan Biedermann (Neues herald. System. für Mappensammlungen, Dresden, 1870).*)

*) Sestavil vydavatel použiv Hefnerovy starobavorské heraldiky.